

Vysoká škola ekonomická v Praze

Bakalářská práce

2020

Tushigbayar Tseveenbayar

Vysoká škola ekonomická v Praze
Fakulta podnikohospodářská
Studijní obor: Podniková ekonomika a management

Název bakalářské práce:

**Srovnání hospodářské politiky Švédska
před a po zavádění švédského modelu
„střední cesty“ v poválečné éře**

Autor bakalářské práce: Tushigbayar

Tseveenbayar

Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Jaroslav Krameš, CSc.

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma
*„Srovnání hospodářské politiky Švédska před a po zavádění švédského modelu
„střední cesty“ v poválečné éře“*
vypracoval samostatně s využitím literatury a informací,
na něž odkazuji.

V Praze dne 30. dubna 2020

Podpis

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych hluboce poděkoval svému vedoucímu práce doc. PhDr. Jaroslavu Kramešovi, CSc. za odborné vedení, konzultace a cenné rady ohledně mé bakalářské práce. Poděkování patří i mé rodině a přátelům, kteří mi dodávali motivaci a podporu k úspěšnému zakončení.

Název bakalářské práce:

Srovnání hospodářské politiky Švédska před a po zavádění švédského modelu „střední cesty“ v poválečné éře

Abstrakt:

Tato bakalářská práce se zabývá makroekonomickou analýzou Švédského království před a po realizaci tzv. státu blahobytu v poválečné éře. Prostřednictvím vývoje ekonomických ukazatelů magického čtyřúhelníku (růst HDP, míra nezaměstnanosti, míra inflace a platební bilance) za posledních 150 let bude komparován rozvoj země po reformách v druhé polovině 19. století, označovaných jako období liberalismu a nízkých daní, a po zavedení unikátního švédského modelu „střední cesty“ po Druhé světové válce, kdy se hospodářská politika orientuje směrem sociálnímu státu, rostoucí státní byrokracii a zvyšování daňových sazeb. Na základě těchto skutečností se pokusíme odpovědět skrz magického čtyřúhelníku na otázku, které období mělo lepší hospodářské výsledky

Klíčová slova: Magický čtyřúhelník, Nezaměstnanost, Inflace, Platební bilance, HDP, Švédský model „střední cesty“, Švédsko, Sociální politika

Title of the Bachelor's Thesis:

Comparison of Sweden's economic policy before and after the introduction of Swedish "Middle Ground" Model in post-war period

Abstract:

This bachelor thesis deals with the macroeconomic analysis of the Kingdom of Sweden before and after the realization of the welfare state in the postwar era. Through the development of economic indicators of the magic quadrangle (GDP growth, unemployment rate, inflation rate and balance of payments) over the last 150 years, the country's development will be compared after the reforms of the second half of the 19th century and creation of the unique Swedish "Middle Ground" Model after World War II, when economic policy is orientated towards the welfare state, increasing state bureaucracy and raising tax rates. Based on these facts, we will try to answer through the magic square to answer the question which period had better economic results.

Key words: Magic Square, Unemployment Rate, Inflation Rate, Balance of Payments, GDP, Sweden, Swedish "Middle Ground" Model, Social Policy

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Magický čtyřúhelník	3
2.1 U – Míra nezaměstnanosti	4
2.2 P – Míra inflace.....	4
2.3 B – Platební bilance.....	5
2.4 G – Hospodářský růst	6
2.4.1 Hrubý domácí produkt.....	6
3. Nástroje hospodářské politiky	7
3.1 Monetární politika	7
3.2 Fiskální politika a veřejný sektor	8
1.1 Zahraniční obchod a měnová politika	9
4. Základní informace Švédska	10
5. Švédská ekonomika až do průmyslové revoluce.....	11
6. Úvod do makroekonomické analýzy moderního Švédska	13
7. Etapa dohánění zbytku Evropy 1850–1913	14
7.1 Průmyslová revoluce	14
7.2 Třídní konflikty	15
7.3 Výsledek magického čtyřúhelníku	16
8. Velká válka a Velká deprese 1914 – 1931	17
8.1 Výsledek magického čtyřúhelníku	18
9. Sociální demokracie poprvé u moci 1932 – 1949	19
9.1 Velká hospodářská deprese.....	19
9.2 Zárodek švédského sociálního státu	21
9.2.1 Domov pro všechny.....	21
9.3 Druhá světová válka	21
9.4 Výsledek magického čtyřúhelníku	22
10. Poválečné zlaté období 1950 – 1973	23
10.1 Švédský model sociálního státu.....	23
10.2 Zlatý věk Švédského sociálního modelu.....	24
10.3 Výsledek magického čtyřúhelníku	26
11. První krize švédského modelu 1974 – 1983.....	27
11.1 Příčiny krize	27
11.2 Politická krize a hospodářský pokles 70. let	29
11.3 Výsledek magického čtyřúhelníku	30
12. Kolaps trhu s nemovitostmi 1984 – 1993	31
12.1 Krize 80. let a následky zaostávání švédské ekonomiky	31

12.2	Nové problémy modelu a krize 90. let.....	32
12.3	Výsledek magického čtyřúhelníku	33
13.	Reforma švédského státu blahobytu 1994–2007	34
13.1	Politické a sociální změny a nová role odborů.....	34
13.2	Deregulace a liberalizace	36
13.3	Výsledek magického čtyřúhelníku	38
14.	Zahraniční pohled a mis koncepce modelu „střední cesty“	39
15.	Závěr	40
16.	Zdroje.....	43
16.		43
16.1	Odborná literatura.....	43
16.2	Odborné články.....	44
16.3	Elektronické zdroje	45
16.4	Statistická data.....	45
16.5	Webové stránky	46
17.	Seznam tabulek.....	47
18.	Seznam grafů	47
19.	Seznam obrázků.....	47

1. Úvod

Za poslední dvě století si svět prošel ohromnými hospodářskými a politickými změnami. Svět se více propojil skrz mezinárodní obchod, vznikly nové státy a mezinárodní organizace jako Evropská unie, které by ještě o pár generací zpět patřily mezi utopické myšlenky. Jenže po světové finanční krizi v roce 2008 klesla v západní společnosti víra ve volný trh a globalizaci. V mnoha evropských zemích získaly na síle extrémistické strany levicového i pravicového spektra (Gregory, 2019). Oba politické proudy spojuje restriktivní a protekcionistická politika omezující hlubší integraci mezinárodního trhu ve víře, že v minulosti to fungovalo.

V médiích běžně slycháváme možnost aplikovat tzv. „nordický model“, který je brán jako kompromis mezi všemi politickými spektry. Jedná se o systém na pomezí silného rovnostářského sociálního státu a volnou tržní ekonomikou. Jestli se opravdu jedná o příklad vhodný následování pro ostatní západní země, je potřeba se podívat na její historický vývoj hospodářské a sociální politiky, aby se pochopil ten vzestup. Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybral Švédsko, které je mezi nordickými zeměmi jmenováno nejčastěji.

Cílem bakalářské práce je použitím metody magického čtyřúhelníku zjistit, jestli byla hospodářská politika za posledních 150 let účinnější za vlády restriktivní sociální demokracie, kdy se zaváděl unikátní švédský model státu blahobytu nebo-li „střední cesty“, nebo za dob ekonomického liberalismu, kde role státu v ekonomice byla minimální. Tato země byla vybrána na základě její fascinující rychlosti hospodářského vzestupu, který je v dějinách světa vzácný fenomén. Země během jedné generace prošla největším rozmachem v dějinách Evropy. Unikátní model sociálního státu, který byl následně vytvořen, je stále intenzivně diskutován ve světové politice a roste snaha jej napodobit (Zitelman, 2019).

V této práci se srovnává unikátní hospodářský model severské země, Švédské království. Mezi lety 1850 a 1950 průměrný příjem Švédů se zvýšil osmkrát, zatímco se populace zdvojnásobila. Novorozenecká úmrtnost klesla z 15 % na 2 % a průměrný věk dožití se zvýšil o 28 let (Norberg, 2013). Kromě Japonska během Mežihro reforem, žádná jiná země neprošla tak významným ekonomickým růstem (Rojas, 2005).

Teoretická část se věnuje magickému čtyřúhelníku. Vysvětluje se každý ekonomický ukazatel, který se v čtyřúhelníku nachází a následně se popíše nástroje státu, aby se dosáhlo vyžadujících výsledků v hospodářské politice.

Praktická část se zabývá interpretací výsledků magického čtyřúhelníků s historickým kontextem a výkladem politických kroků, které ke zmíněným datům vedly. Vytvoření magického čtyřúhelníku v první zkoumané etapě od roku 1850 do roku 1913 je nemožné z důvodu nedostatku věrohodných dat k míře nezaměstnanosti. Bylo téměř nemožné přesně započítat venkovské obyvatelstvo v rozlehlé Skandinávii. Data jsou nevěrohodná i z důvodu sociálních norem tehdejší doby, které vyžadovaly od žen v produktivním věku přítomnost v domácnosti bez nároku na mzdu. To mělo za následek nezapočtení velké části produktivní populace do oficiálních statistik.

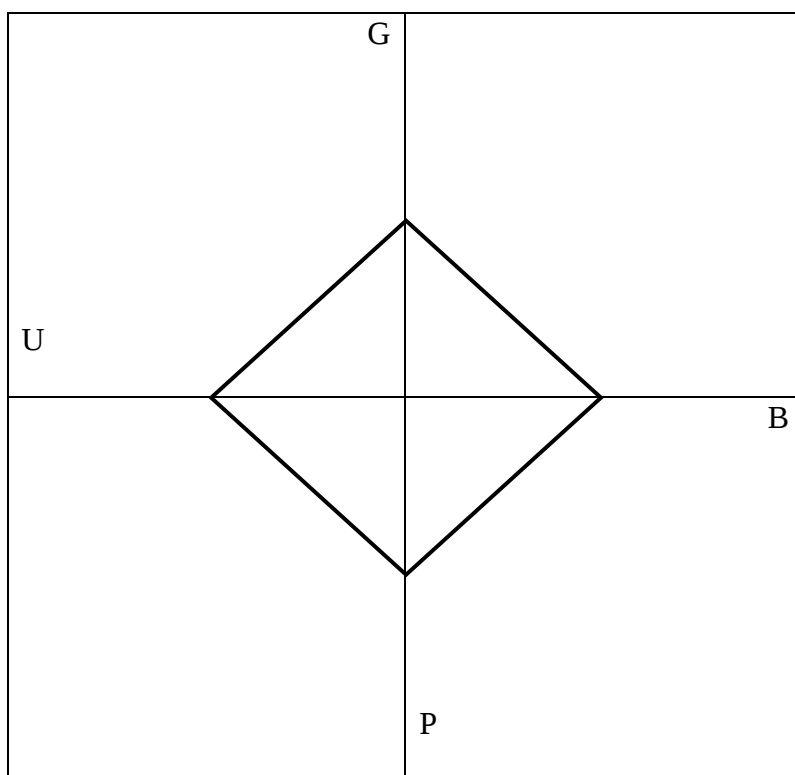
V bakalářské práci se čerpá z dat nejpresněji změřených a získaných od respektovaných mezinárodních organizací. Velkou roli hrají data z mezinárodní organizace OECD, která už půl století každoročně bezplatně vytváří statistiky, jež jsou zveřejňovány na webových stránkách. Využita jsou historická data vytvořená švédskou univerzitou v Lundu pod vedením profesora Lennarta Schoena, jenž má nejpresněji změřené ekonomické ukazatele¹ až od počátku dějin země. Nizozemská univerzita v Groningenu vytvořila seznam dat vztahujících se k hospodářství všech evropských zemí za poslední dvě století, spolu s vývojem každého hospodářského sektoru.

¹ Schön & Krantz, New Swedish Historical National Accounts since the 16th Century in Constant and Current Prices, 2015

2. Magický čtyřúhelník

Hlavním cílem hospodářské politiky je najít optimální řešení sociálních a ekonomických problémů, které sužují společnost. Magický čtyřúhelník ukazuje, jak je důležité ve stabilizační politice nacházet dostatečnou úroveň ekonomického růstu, zajištění vysoké zaměstnanosti, udržení stability cenové hladiny a vyrovnaní obchodní a platební bilance (Mertlík, Rusmichová, & Soukup, 1991).

Tab.1 - Magický čtyřúhelník

Zdroj: slideserve.com

Čím má kosočtverec na grafu větší plochu, tím úspěšnější je hospodářská politika státu. Každý konec grafu vyjadřuje čtyři hlavní ukazatele, na které se bere ohled, když se posuzuje hospodářská situace v zemi (Kotlán & Kliková, 2003).

1. U – průměrná roční míra nezaměstnanosti (%)
2. P – průměrná roční míra inflace (%)
3. B – průměrný podíl salda běžného účtu platební bilance na nominálním produktu (%)
4. G – průměrné roční tempo růstu reálného produktu (%)

2.1 U – Míra nezaměstnanosti

K vytvoření určitého důchodu se musí vytvořit dostatek výroby a služeb. Dále je důležité, aby obyvatelstvo mělo příjem, který potom využije k utrácení. Tímto faktem už je jasné, že politika vysoké zaměstnanosti je důležitá pro hospodářství a stabilitu společnosti. Jenže problém je komplexnější než jen lidem nabízet práci. V historii známe příklady, kdy se lidé cítili ohroženi tím, že jim například stroje práci vezmou a začali je proto ničit. Hlavním pudem tohoto aktu bylo přesvědčení, že zbude více práce pro lidi (Conniff, 2001).

Německý ekonom Walter Eucken věří, že naopak takové akty uvrhnou lidstvo o století nazpátek. Smyslem hospodářské politiky zaměstnanosti není mít největší počet zaměstnaných lidí, ale volit svobodně mezi volným časem a prací za určitou mzdu a při práci vyrábět hodnoty (Eucken, 1990).

$$\frac{N}{N + Z} \times 100 = u$$

Míra nezaměstnanosti (u) se měří jako podíl nezaměstnaných (N) a celkového počtu ekonomicky aktivních, což je součet zaměstnaných (Z) a nezaměstnaných lidí (N).² Konečný výsledek vyjde v procentech.

2.2 P – Míra inflace

Inflace je důležitá veličina pro měření kondice národního hospodářství. Jedná se o přirozené zvyšování cenové hladiny, která způsobuje oslabování kupní síly peněz. Přítomnost inflace způsobuje, že spotřebitel časem spotřebuje za stejné výrobky a služby průměrně vyšší cenu než předtím. Opakem inflace je tzv. deflace, kde se naopak kupní síla peněz zvyšuje. Pokud se míra inflace zpomaluje, mluví se o desinflaci.

Nejčastěji používaná metoda pro měření míry inflace je Index spotřebitelských cen, CPI. V této metodě se vezme spotřební koš s nákupem typického výrobku a služby pro domácnosti a srovnají se ceny mezi dvěma obdobími.³ CPI se dá vyjádřit rovnicí:

² Jurečka, V. (2013). Makroekonomie (2., aktualiz. vyd). Praha: Grada Publihiing.

³ Inflace – druhy, definice, tabulky. Český statistický úřad [online]. Praha, 2. března 2020. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/mira_inflace

$$\frac{\sum Q_0 \times P_1}{\sum Q_0 \times P_0} \times 100 = CPI$$

Q_0 je spotřební koš v základním období

P_0 jsou ceny výrobků a služeb v základním období

P_1 jsou ceny výrobků a služeb v měřeném roce

V souvislosti s ropnou krizí v 70. letech 20. století se přišlo na to, že vliv zaměstnanosti na inflaci je přeceňovaný (Šíma, 1999). Centrální banky začaly v té době chápat, že peníze se znehodnocují zvyšováním objemu úvěrů. S tím úzce souvisí i monetární politika, kdy tisk papírových peněz centrálními bankami přímo ovlivňuje cenovou hladinu v zemi.

Role centrálních bank na inflaci má své odpůrce. Mezi některými ekonomickými kruhy převládá přesvědčení, že centrální banky narušují rovnováhu trhu umělou změnou relativních cen. Aktivní monetární politika vyvolává chaos do tržních vztahů, které ztrácí schopnost určovat správné proporce výrobních prostředků (Eucken, 1990).

2.3 B – Platební bilance

Platební bilance je výkaz peněžních i nepeněžních toků mezi tuzemskem a zahraničními subjekty. Zjednodušeně můžeme nazvat platební bilanci jako ekonomickou transakci mezi domácí ekonomikou a zbytkem světa za určené časové období. V podvojném účetnictví můžeme rozdělit položky na kreditní a debetní. Už z názvu můžeme poznat, že kreditní část zaznamenává příliv zboží, služeb, aktiv atd., zatímco debetní část zapisuje odliv těch samých položek. Přirozeně se debety a kredity tedy rovnají. Blíže se musí zkoumat jednotlivé části, které tvoří platební bilanci např. saldo běžného účtu, kde se promítá obchodní bilance služeb, výnosů, jednostranných transferů, atd. V magickém čtyřúhelníku platební bilance zaznamenává procentní podíl všech transakcí se zahraničím vůči hrubému domácímu produktu (Czesaný & Johnson, 2012).

Obchodní bilance je saldo exportu a importu. Je-li rozdíl pozitivní, je export větší než import. Za velkou překážku pro zahraniční obchod jsou považována cla, proto se v dnešní době usiluje o omezování protekcionismu ve světě. Volný obchod bez cel byl také hlavní stimulantem podpory myšlenky Evropské unie a mezinárodní organizace WTO. Nemusí to být jen produkty, ale také služby.

2.4 G – Hospodářský růst

Při sestavování hospodářské politiky je důležité si uvědomit, že největší produkce finálních statků neznamená totéž, co hospodářský růst. V moderní demokratické společnosti je zásadní i vůle lidí o tento druh aktivity. Součástí života je v dnešní době i volný čas (Eucken, 1990).

Růst ekonomiky je hlavním cílem každé hospodářské politiky. Jenže v tomto směru jde také o velice komplexní úkon. Z velikosti produkce se odvíjí i úroveň příjmů v ekonomice. Nejsledovanějším ukazatelem je reálný hrubý domácí produkt, který je očištěný od inflace (Mertlík, Rusmichová, & Soukup, 1991).

Hospodářský růst dělíme na krátkodobý a dlouhodobý. Krátkodobý růst je většinou meziroční, zatímco v dlouhodobém růstu se ptáme na trendy a tendence, kam veškerý ekonomický vývoj směřuje. Pro změření růstu je potřeba nahlížet na analýzu výrobních faktorů, kapitálu, produktivity a efektivity využívání zásob (Czesaný & Johnson, 2012). Zásoby odpovídají součtu kapitálu, práce a technologickému pokroku.

$$g(Y) = (1 - \alpha) * g(K) + \alpha * g(L) + g(A)$$

Tempo ekonomického růstu $g(Y)$ můžeme vyjádřit rovnicí výše. $1-\alpha$ důchodový podíl kapitálu na výstupu, $g(K)$ je tempo růstu kapitálu, α samotná je důchodový podíl práce odečtena čistými daněmi na produkci, $g(L)$ je zaměstnanost vyjádřena v přepočtu na plnou pracovní dobu a $g(A)$ je tempo růstu produktivity výrobních faktorů (Czesaný & Johnson, 2012).

2.4.1 Hrubý domácí produkt

Jedná se o ekonomický ukazatel, jenž vyjadřuje souhrn hodnot všech činností odvětví, která jsou považována za produktivní v systému národního účetnictví vytvořené za určité časové období výrobními faktory. Jedná se o nejpoužívanější metodu pro měření velikosti ekonomiky dané země. Obecně je známo na veřejnosti, že čím větší je hrubý domácí produkt na obyvatele, za tím bohatší je země považována (Czesaný & Johnson, 2012). Hrubý domácí produkt se dá vypočítat třemi metodami, nazývají se výpočetní, důchodová a výdajová.

Je třeba mít na paměti, že HDP není přesný ukazatel, ale dán dohromady skrze statistické odhady (Wawrosz, Heissler, & Mach, 2012). Důvodem jsou např. absence přesných dat šedé a černé ekonomiky. Další problémy s hrubým domácím produktem jsou spojeny s komplexností

lidské společnosti. HDP nezahrnuje kvalitu zdravotní péče, vzdělání anebo míru korupce. Problémem ukazatele je nemožnost měření užitečnosti produkce a nezohledňování změny kvality zboží a služeb. Další problematickou položkou, která HDP chybí, je třeba negativní dopad různých ekonomických sektorů na životní prostředí (Špěváček, Rojíček, Vintrová, Zamrazilová, & Žďárek, 2012).

$$\text{Hrubý domácí produkt} = \text{čistý domácí produkt} + \text{znehodnocení kapitálu}$$

Hrubý domácí produkt můžeme shrnout do jedné zjednodušené rovnice. Při výpočtu HDP je důležité rozlišovat mezi finálními statky a meziprodukty. Kdyby se meziprodukt započítal s finálním produktem, byla by ta samá surovina započítána na dvakrát (Soukup, 2010). Je potřeba zmínit, že do hrubého domácího produktu nevstupují *směnné transakce již existujícího majetku* (Vlček, 2016). Zde nevznikla žádná služba, ale jen změna vlastníka.

Tab.2 – Rozdíly mezi metodami výpočtu HDP

Výrobní metoda	Důchodová metoda	Vývojová metoda
Přidaná hodnota	Mzdy, úroky, zisky, renty aj. = čistý domácí produkt v cenách výrobních faktorů	Spotřeba domácností
Sektoru primárního	+ amortizace	Hrubé soukromé investice
Sektoru sekundárního	+ nepřímé daně	Vládní nákupy
Sektoru terciárního	- subvence	Čistý export
Hrubý domácí produkt (v tržních cenách)		

Zdroj: Vlček, *Ekonomie a ekonomika*, 2016

3. Nástroje hospodářské politiky

3.1 Monetární politika

K monetární politice dochází, když se centrální banky rozhodnou využít svých nástrojů pro stabilizaci inflace. V některých státech dokonce mají zákonem dáno, aby spolu s fiskální politikou podporovalo dosažení určité úrovně inflace. V České republice je v Ústavě

monetární politika definována jako péče o cenovou stabilitu. Je obecně definováno, že funkce centrální banky jsou (Kubíček, 2006):

- Regulace a dohled nad činnostmi bankovních subjektů.
- Příjem vkladu do bank ve formě rezerv a poskytuje jim také úvěry.
- Emise papírových peněz.
- Shromažďování devizových rezerv a další monetární činnosti.

Aby mohla centrální banka konat monetární politiku efektivně, je důležitá její nezávislost. V moderní demokratické společnosti tato nezávislost slouží jako mechanismus proti vlivu zájmových skupin při výměně moci po volbách. Státní sektor a centrální banka se navzájem kontrolují a ověřují finanční situaci země, aby se předcházelo možným problémům, které mohou nastat z důvodu nezodpovědných politických rozhodnutí (Eucken, 1990).

3.2 Fiskální politika a veřejný sektor

Stát má také má na starosti jiné věci, než sbírání daní a jejich redistribuce. Má mimo jiné za úkol též zmírňovat průběh ekonomických cyklů. Fiskální politika státu má tři funkce: redistribuční, alokační a stabilizační (Kubíček, 2006). Redistribuční a alokační funkce jsou vysvětleny níže.

Ve fiskální politice se rozhoduje o veřejných financích. Samotný veřejný sektor narostl ve vyspělých zemích do relativně velkých rozměrů ve srovnání s rozvojovými zeměmi. Prahová teorie říká, že v době mimořádných situací, např. válečné konflikty, se zvýší státní výdaje exponenciálně. Spolu s výdaji se musí zvýšit i veřejný sektor, aby bylo dostatek lidí na kontrolování vysokého toku veřejných peněz. Po odeznění těchto situací se výdaje začnou znovu snižovat, ale už ne nikdy na původní úroveň (Kubíček, 2006).

Státní investice mohou zvyšovat hospodářský růst, například investováním do sektorů, kam by soukromníci nechtěli vstoupit kvůli vysokým transakčním nákladům nebo nulové ziskovosti. Jde hlavně o infrastrukturní projekty, všeobecné vzdělání nebo vědecký výzkum. Jenže vládní útraty neznamenaají automaticky nepřetržitý růst. Může jít také o peněžní transfery na sociální programy a penze. Naopak ekonomické procesy mohou být poškozeny nesprávným alokováním finančních zdrojů nebo selháním státu vlivem zájmových skupin. (Špěváček, Rojíček, Vintrová, Zamrazilová, & Žďárek, 2012).

1.1 Zahraniční obchod a měnová politika

Jedná se o obchod se zahraničními subjekty. V dnešní době je častá diskuze o provádění politiky volného obchodu či protekcionismu. Pro prosazování volného obchodu jsou tu organizace jako Světová obchodní organizace (WTO), která se snaží postupně motivovat její členy po celém světě ke snížení obchodních bariér, cel a zaručení zásady reciprocity, kdy jsou zahraničním subjektům poskytovány stejné podmínky jako subjektům domácím (Kubíček, 2006).

Tvůrci vnější hospodářské politiky chtějí hlavně dosáhnout pozitivní platební bilance. Státní instituce mohou podniky podporovat finanční pomocí. V České republice se jedná například o Czech Trade nebo Českou exportní banku. (Czesaný & Johnson, 2012).

4. Základní informace Švédska

Tab.3 – Základní údaje o Švédském království

Hlavní město	Stockholm
Státní zřízení	konstituční monarchie
Populace (2018)	10 183 000
HDP (2017)	529 miliard USD
HDP na obyvatele (2017)	52 590 USD
Úřední jazyk	švédština
Měna	švédská koruna
Rozloha	438 574 km ²

Zdroj: europa.eu

Obr.1 - Švédsko (červeně) na mapě Evropy

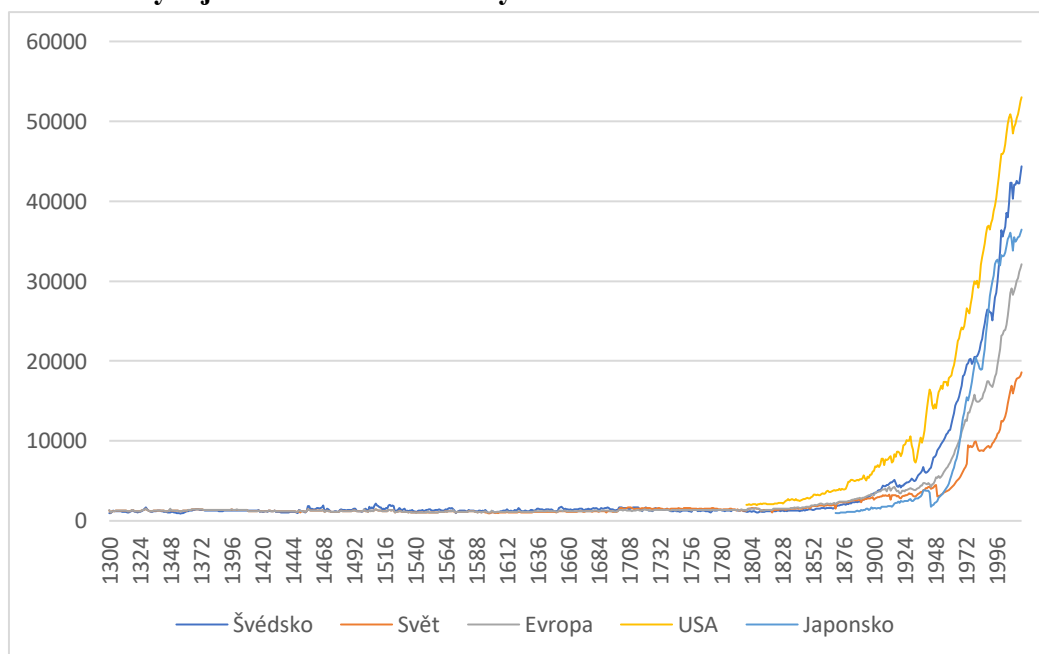
Zdroj: wikipedia.org

Švédské království je parlamentní monarchií nacházející se na severu Evropy na skandinávském poloostrově s hlavním městem Stockholm. V roce 2020 žilo v zemi 10.2 milionu obyvatel. Sousedí s Norskem a Finskem. Mostem přes švédské město Malmö má i pevninské spojení s Dánskem. Historicky je země rozdělena do tří regionů: nejsevernější a největší Norrland, Svealand ve středu a Götaland na jihu. Švédsko je etnicky homogenní země, jen na severu se nachází finsky mluvící menšina zvaná Sami.

5. Švédská ekonomika až do průmyslové revoluce

Ještě v první polovině 19. století Švédsko patřilo k nejchudším zemím Evropy, jehož životní úroveň se nacházela jenom před Ruským impériem (Heckscher, 1954). Od středověku do 19. století byla ekonomika Švédska v podstatě stagnující. Na základě dat Univerzity v Groningenu (graf 1), je vidět, že země začala značně růst až od 40. let 19. století. Za poslední dvě století produktivita rostla exponenciálně rychleji než tisíciletí předtím. V tom se nelišila od ostatních zemí ve světě, ze kterých se dala získat relevantní data. Graf nám jasně ukazuje, jak jedna z nejchudších zemí Evropy během jediného století předstihla v produktivitě zbytek Evropy. Reálné HDP na obyvatele je dokonce v dnešní době více než třikrát větší než světový průměr. Ještě před století a půl byl na stejné úrovni.

Graf 1 - Vývoj reálného HDP na obyvatele v hodnotách USD z roku 2011.

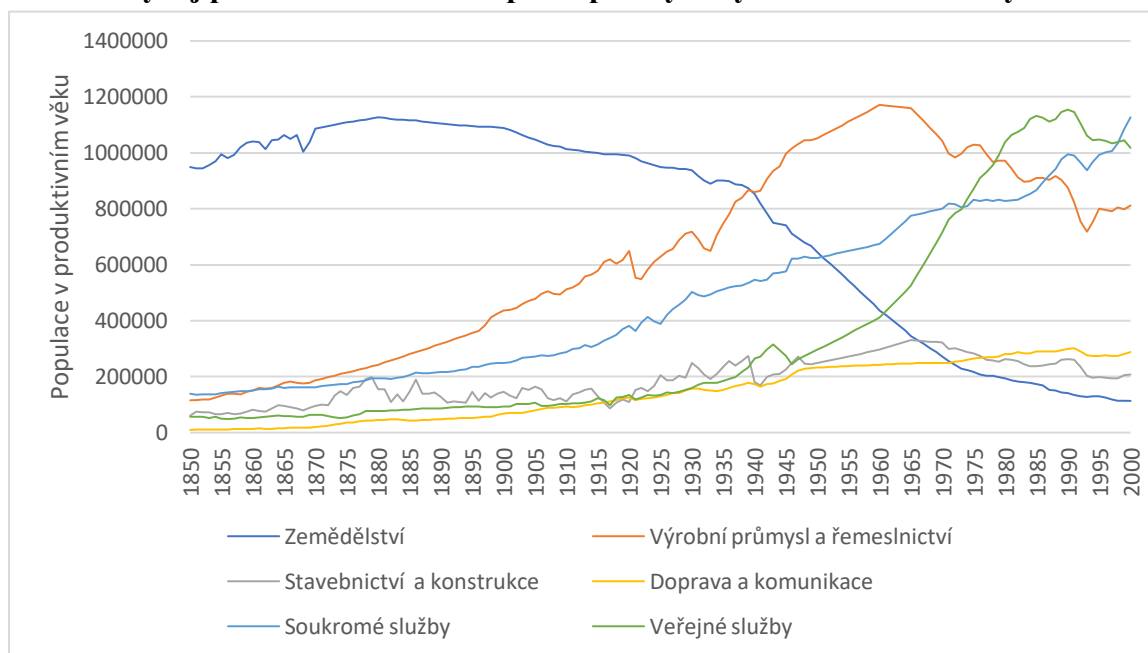

Zdroj: Maddison Project Database 2018

V té době se hospodářská kompozice země nelišila od ostatních evropských zemí. Většina ekonomicky aktivního obyvatelstva se nacházela v zemědělském sektoru. Ještě v roce 1870 byl podíl obyvatel v zemědělství stále až 72,4 % a 90 % obyvatel žilo na venkově. Až do roku 1936 byl podíl zemědělství v zaměstnanosti menší než poloviční. V Československu ve stejnou dobu to byla třetina pracovních sil (Michek, 1965). Na grafu 2 můžeme vidět, že

zemědělství přestalo být největším zaměstnavatelským odvětvím až na konci 30. let 20. století. Jednalo se o dlouhý vývojový proces už od první průmyslové revoluce.

Graf 2 - Vývoj podílu zaměstnanosti podle průmyslových odvětví mezi lety 1850-2000

Zdroj: Olle Krantz and Lennart Schön, *Swedish Historical National Accounts 1800-2000* (Lund: Lund Studies in Economic History, 2007)

Do té doby v obchodně orientované zemi převládal stále merkantilismus. V první polovině 19. století se ve Švédsku zaváděly různé tarify a cla pro podporu rozvíjejícího se domácího průmyslu, který byl v té době ve světě běžný (v angličtině pojem *infant industry* definované Alexanderem Hamiltonem) a inspirovaný britským Navigačním aktem. V době merkantilismu nešlo o nic výjimečného. Pro většinu zemí výnosy z daní zahraničního obchodu tvořily značný podíl státní pokladny. Pro srovnání například v latinskoamerických zemích tvořil příjem z cel průměrně 515.8% státních příjmů (Centeno, 2002). Export byl subvencován státem a import podléhal clům. Vysokým celním povinností podléhaly luxusní produkty tehdejší doby, např. káva, víno, tabák atd. Naopak materiály pro průmyslové produkty podléhaly relativně nízkým clům na rozdíl od celých produktů. Finanční obligace státu tohoto druhu přispěly ke vzniku základu moderní státní byrokracie (Heckscher, 1954).

Možnosti obchodu byly pro běžné obyvatelstvo omezené a svoboda podnikání minimální. Právní restrikce a lobby přístavních měst byly ve Švédsku tak silné, že ve vnitrozemských městech byl zahraniční obchod zakázán. Jenom ve větších rušných městech, jako Stockholm a Göteborg s přístupem k moři, byl zahraniční obchod povolený. Legislativa dokonce zakazovala zahraničním obchodním lodím vozit do švédských přístavů zboží, které

nepochází ze země původu lodě nebo jeho koloniálních teritorií, ale naopak jim bylo přirozeně povoleno exportovat švédské zboží. Každodenní subvence švédské obchodní flotily a protekční politika vedla k vysokým cenám importovaného obilí a soli, na které byla země závislá (Heckscher, 1954).

Zájmové skupiny sjednávaly privilegia (tzv. gildy) garantované státem v podnikání v různých odvětvích a ochraně před konkurencí. Tímhle způsobem profitovaly na úkor celé společnosti (Gourvish, 2003). V 18. století vznikly velké obchodní společnosti, které si vytvořily monopol na švédský zámořský obchod a snižovaly konkurenceschopnost švédského zboží v zahraničí (Magnusson, 2000).

Díky rozvoji mezinárodního obchodu a vnitřnímu politiko-sociálnímu tlaku byla ve Skandinávii v 50. letech 19. století podpora pro volný obchod čím dál tím silnější. Kvůli všudypřítomné chudobě a nedostatku levně dostupných potravin byla do roku 1846 většina regulací gildového systému zrušena a do roku 1864 byl gildový systém zrušen úplně (Heckscher, 1954). Velkým uvolněním byla desintegrace švédského Navigačního aktu, která určovala, jaké země smějí obchodovat na jakých přístavech.

6. Úvod do makroekonomické analýzy moderního Švédska

Hodnota ukazatelů magického čtyřúhelníku byla vytvořena výpočtem aritmetického průměru dat získaných z oficiálních zdrojů. Tabulku jsme rozdělili do několika částí ohraničené hlavními událostmi v moderních dějinách. Program GeoGebra nám následně vykreslil čtyřúhelník, z kterého se vypočítala plocha.

Každá kapitola navazuje přímo na tu předchozí. První kapitola začíná sledováním souborů dat magického čtyřúhelníku od roku 1850, období vyznačující se jako počáteční fáze industrializace Švédského království, kdy se země rozhodla dohonit zbytek Evropy deregulací a podporou volného trhu. Tím země signalizovala konec Gildového období. Následné dohánění bylo zpomaleno začátkem Velké války, kdy strategické hospodářské segmenty skončily pod větším dohledem státu.

Průměr všech čtyř hodnot magického čtyřúhelníku je ovlivněn Velkou válkou a je zakončen začátkem Velké hospodářské deprese. Cílem analýzy je zjistit, jak značný vliv měly meziválečné události na úspěch hospodářské politiky státu. Krize 30. let měla na budoucí dějiny celého světa obrovský vliv a předznamenala růst extrémistických hnutí po celé Evropě. Pro

Švédsko rok 1931 není jenom milníkem kvůli hospodářské krizi, ale o rok později, poprvé v dějinách, se do vlády dostala levicová Sociálně demokratická strana SAP, která se drží u moci až dodnes. Zvolení SAP do vlády je považováno za začátek vzniku švédského modelu státu blahobytu, též zvaného jako model „střední cesty“ (Koch, 2016).

Sociálně demokratická strana SAP začala v roce 1932 řídit chod v zemi. Přestože se strana definovala jako levicová, stále se držela víceméně liberálního kurzu a neprosazovala velké sociální reformy. Jenom zaváděla, co už v podstatě v západní Evropě byl standard. Sovětským svazem podporované komunistické radikální křídlo strany bylo vyloučeno. Až druhá světová válka nabídla levicové vládě záminku k urychlení silných regulačních opatření a větší kontrolu nad hospodářstvím země (Stein, 1991).

I po skončení války se stát v mnohých ekonomických segmentech nechtěl zbavit vlivu a chtěl znovu liberalizovat trh. Následně vidíme na magických čtyřúhelnících, jestli se hospodářská politika a zavádění unikátního modelu „střední cesty“ vyplatilo. Vláda SAP ve spolupráci s odbory zrychlila růst státních výdajů a omezovala tržní hospodářství. Paradoxně to zapříčinilo vznik kartelů ve švédském průmyslu, kdy jenom velké koncerny měly sílu vydržet.

V 70. letech zemi postihla první ekonomická krize od druhé světové války a započaly dekády hospodářského poklesu a úpadku. Švédský model „střední cesty“ začal ztrácet na atraktivitě až do roku 1994, kdy se započaly prosazovat velké hospodářské reformy. S použitím magického čtyřúhelníku porovnáme jejich úspěšnost v době krizí 70. a 90. let spolu s obdobím liberalizace a deregulace hospodářství, které následovaly.

7. Etapa dohánění zbytku Evropy 1850–1913

7.1 Průmyslová revoluce

Před industrializací byly rodiny centrem sociálního života a ekonomických aktivit. Produkty, které vypěstovaly na své farmě, efektivně rozdělovaly mezi sebou podle vlastních potřeb. V domácnosti tehdy fungovala symbióza mezi členy rodiny, kdy starší jedinci se starali o děti a dospělí pracovali na obdělávané půdě. Každá domácnost následně měla státu, nebo jinému druhu autority, (např. aristokracie), povinnost odevzdat část své produkce ve formě daní. Jedinou slabostí tehdejší společnosti bylo méně kvalitní zdravotnictví, když se na to

díváme z dnešního pohledu. Kvůli nedostatečné zdravotní péči byla průměrná délka dožití daleko menší než v moderní době. Neexistovaly například ústavy pro sirotky nebo handicapované financované ze státního rozpočtu. To byla spíše zodpovědnost církve. Takhle vypadal obraz tradiční pre-industriální společnosti (Tingvall, 2007).

Švédské mělo kromě negativních i jedno pozitivní prvenství. Na konci 18. století bylo 75% obyvatelstva gramotných, což bylo jedno z nejvyšších čísel na světě (Schön, 2012). Absence vojenského konfliktu během století byla dalším klíčovým faktorem pro pozdější klidnou prosperitu (Krivorotko, 2009).

Ve Švédsku na konci 19. století byla cla částečně nahrazena „domácími“ daněmi, např. se začala zavádět daň z příjmu a nepřímé daně. Ještě na konci 19. století byl v zemi podíl bezcelně dovážených produktů okolo 18 %. Krátce před Velkou válkou se jednalo už o 31%. Přesto příjem státní pokladny ve Švédsku rostl. Království si mohlo dovolit větší investice do vzdělání a dále také zlepšování venkovské a městské infrastruktury (Hinrichs, 1966).

Primární roli v rozvíjení moderní infrastruktury hrál soukromý sektor. Na konci 70. let 19. století počet soukromých železnic vzrostl až 6.5krát, zatímco státní „jen“ 3.5krát. Na přelomu století byl v soukromých rukou dvakrát větší počet linek než státních (Schön, 2012).

Na přelomu 19. a 20. století se Švédsko stalo součástí světové vlny Druhé průmyslové revoluce. První průmyslová revoluce se ve Švédsku projevovala rapidním růstem primárních ekonomických sektorů, respektive zemědělství a lesnictví. Druhá průmyslová revoluce se začala zaměřovat na více sofistikované produkty s vysoce přidanou hodnotou. Hrubý národní produkt vzrostl mezi lety 1861 -1914 až 4.4násobně, zatímco HNP na obyvatele až o 3.1násobně. Investice se přesunuly z půdy na budovy a mašinerii. Mezi lety 1870-1910 byl roční růst reálného platu 2.8 %, což je nejvíc ze všech evropských zemí plus přidána Severní Amerika. HDP na obyvatele rostl 1.7 % za stejnou dobu, nejvíce ze všech uvedených zemí. Jenže tento rozvoj se neobešel bez rostoucího státního dluhu, který v roce 1890 začal tvořit tři čtvrtiny HDP (Schön, 2006).

7.2 Třídní konflikty

Přes rapidní hospodářský růst a reformy v politice a hospodářství stále země trpěla velkou chudobou. Švédsko čelilo nedostatku půdy pro většinu obyvatelstva, které bylo zaměstnáno

v primárním sektoru. Nepomohla ani masová emigrace na konci 19. století. Ihned bylo třeba najít řešení a diverzifikovat hospodářství.

Součástí liberální vlny bylo i uvolnění cestovních omezení a zavedení práva na emigraci, čímž začala masová migrace Švédů. Kvůli všudypřítomné chudobě využilo mezi lety 1851–1910 1,2 milionů Švédů, neboli desetina obyvatel, příležitosti odchodu za lepším životem. Z toho 950 tisíc odjelo do Spojených států. Tuto emigrační vlnu přizivovala hlavně bída na venkově, jehož obyvatelé tvořili až 79,3 % všech emigrantů (Švédský statistický úřad, 2013).

Počet obyvatel Švédska rostl stabilně i přes emigraci pětiny obyvatelstva. Emigrace byla jenom obrazem sociálních problémů, které zemi zmítaly. Změna přišla také v přístupu obyvatelstva ohledně politické angažovanosti. Nespokojené dělnické obyvatelstvo bylo ideální půdou pro vznik levicových revolučních hnutí, které vytvořily zárodek budoucí švédské sociálně demokratické strany SAP. Spolu s ní začal růst vliv odborů chránící práva nově vznikající dělnické třídy (Heckscher, 1954).

7.3 Výsledek magického čtyřúhelníku

V dnešní době se započítává do míry nezaměstnanosti veškeré obyvatelstvo v ekonomicky aktivním věku (Švédský statistický úřad, 2013). Bohužel ve Švédsku 19. století je údaj míry nezaměstnanosti zavádějící. V oficiálních statistikách není zastoupena většina žen v produktivním věku z důvodu sociálních a kulturních realit tehdejší doby. Ženy byly většinou v domácnosti, kde se staraly bezplatně o rodinu. Za hlavní pracovní sílu ve státě byli považováni muži (Broström, 2019). K získání celkového počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva se musel provést vlastní výpočet použitím demografických dat tehdejší doby. Švédský statistický úřad měl na svém webu volně k dispozici historická data ze sčítání lidu, která byla detailně rozdělena podle věku a pohlaví. Výsledek se vzal a vydělil s absolutním počtem lidí evidovaných jako nezaměstnaní. Z tohoto důvodu můžeme vidět až téměř 26 % míru nezaměstnanosti, neboť ve vlastním výpočtu už ženy v ekonomicky aktivním věku zastoupeny jsou.

Tab.2 - Průměrné hodnoty ek. ukazatelů magického čtyřúhelníku

Sledované období	Průměrná míra nezaměstnanosti (% vůči celkové pracovní síle)	Průměrná inflace CPI (%)	Průměrný Růst HDP (%)	Průměrná platební bilance (% vůči nom. HDP)	Plocha magického čtyřúhelníku
1850-1913	25.52	0.70	2.60	-1.07	

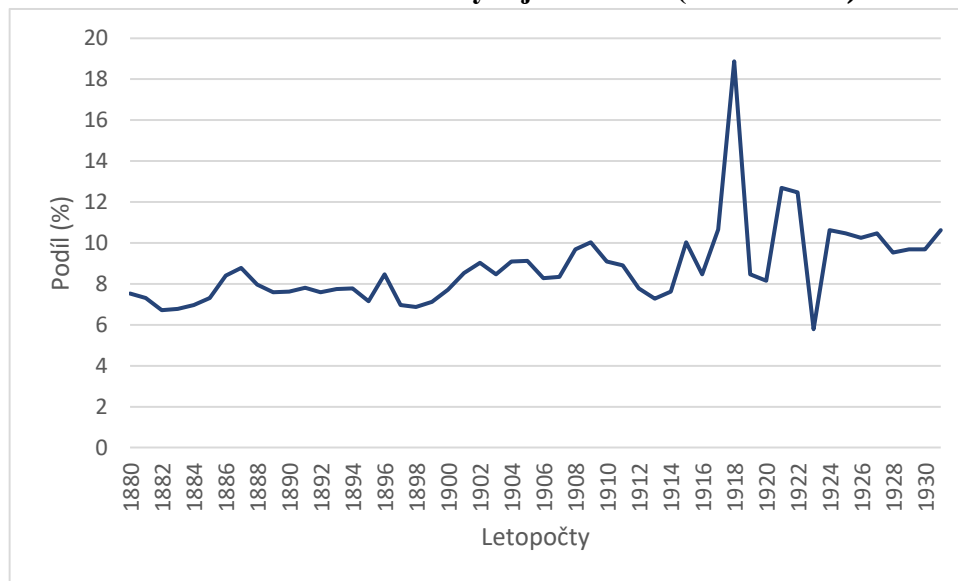
Zdroj: Vlastní výpočet

Většina obyvatelstva navíc žila na izolovaném venkově, kde nebylo možno shromáždit věrohodná data (Schön, 2008). K nezaměstnanosti v uvedené tabulce se došlo výpočtem podílu součtu všech pracujících ze všech odvětví získané z univerzity Lund s celkovým počtem obyvatel v pracovním věku nalezené v historických datech Švédského statistického úřadu. Vzhledem k nebyvale vysokému číslu z moderního pohledu se dá očekávat, že se nejedná o věrohodný výsledek. Plocha čtyřúhelníku nebyla vypočítána, neboť by to zkreslilo závěr bakalářské práce.

8. Velká válka a Velká deprese 1914 – 1931

Na evropském trhu závislé Švédsko se muselo rychle adaptovat na válečný konflikt, který zastihl celý kontinent. Země se musela potýkat s klesajícím importem jídla a udržováním velké armády v permanentní připravenosti, což se projevovalo nejen nízkou nezaměstnaností, ale také hospodářským poklesem. Podle údajů Švédské centrální banky za období 1914-1918 HDP pokleslo průměrně o -0.34%.

Graf 3 - Podíl vládních výdajů na HDP (1880 – 1931)

Zdroj: ourwordindata.org

Na konci války až do roku 1931 se země těšila nebývalému globálnímu růstu, vzkvétajícímu mezinárodnímu obchodu a efektivní administraci, kdy státní výdaje tvořily jen průměrně 10.25% HDP za celé sledované období. Hospodářství tedy z necelých 90 % záviselo na soukromém sektoru v tuzemsku a zahraničním obchodu.

Na grafu můžeme vidět, že hned po Velké válce se podíl státních výdajů na hrubém domácím produktu vrátil na předválečnou úroveň. Ještě v roce 1913 byl podíl necelých 7.3%. Rostoucí výdaje na obranu a pumpování peněz do domácího průmyslu zvýšilo v posledním roce války podíl státních výdajů na HDP na téměř 19%. Po nastolení míru v roce 1919 klesly výdaje na 8.46%. Až do začátku deprese v 30. letech 20. století se výdaje držely stabilně na 10%.

8.1 Výsledek magického čtyřúhelníku

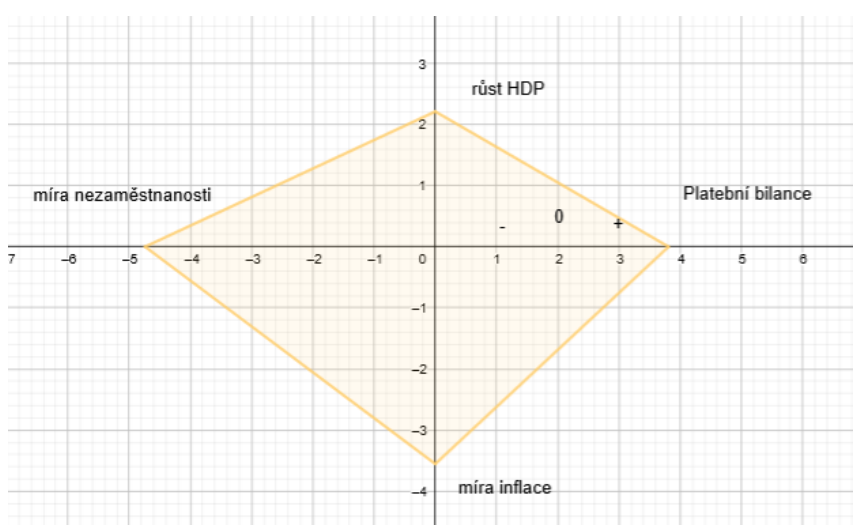
Na grafu 4 vidíme magický čtyřúhelník, který byl vytvořen z dat Švédského statistického úřadu a švédské centrální banky Riksbank. Průměrné hodnoty ukazatelů ze sledovaného období v tabulce 3 byly dosazeny do grafu a ze vzniklého polygonu následně vypočítána plocha. Z metody čtyřúhelníku je známo, že čím větší je plocha, tím úspěšnější je hospodářská politika. Za 17leté období zakončené Velkou depresí měla země slušné pozitivní hodnoty ve všech čtyřech makroekonomických ukazatelích.

Tab.3 - Průměrné hodnoty ek. ukazatelů magického čtyřúhelníku 1914 - 1931

Sledované období	Průměrná míra nezaměstnanosti (% vůči celkové pracovní síle)	Průměrná inflace CPI (%)	Průměrný Růst HDP (%)	Průměrná platební bilance (% vůči nom. HDP)	Plocha magického čtyřúhelníku
1914 - 1931	4.74	3.55	2.21	1.81	33.30

Zdroj: Vlastní tvorba

Graf 4 - Magický čtyřúhelník s průměrnými hodnoty za období 1914-1931

Zdroj: Vlastní tvorba na programu Geogebra

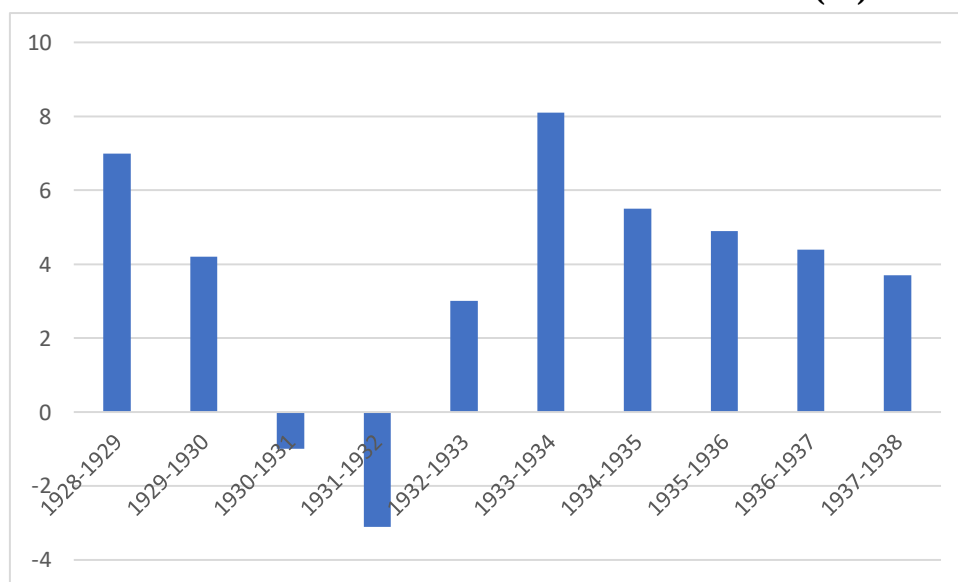
9. Sociální demokracie poprvé u moci 1932 – 1949

9.1 Velká hospodářská deprese

Velká deprese na začátku 30. let 20. století vyvolala ve Švédsku hlubokou politickou krizi. Nízká zahraniční poptávka vyvolala v království závislém na exportu vysokou nezaměstnanost a sociální nepokoje. Během těchto nepokojů v roce 1932 vyhrála Sociální demokracie volby a s Agrární stranou vstoupila do vládní koalice. Poprvé v historii země se SAP ujímá moci (Tingvall, 2007).

Na rozdíl od jiných evropských zemí, byl vliv Velké deprese relativně menší v porovnání s Francií, Velkou Británií nebo Německem. Průměrný růst HDP za celá 30. léta bylo přes 3%. Částečně za to může aktivní hospodářská politika, kterou razila Sociální demokracie po vítězných parlamentních volbách v roce 1932. Sociální demokraté zavedli extenzivní fiskální politiku ke snížení nezaměstnanosti. V tom se inspirovala Rooseveltovým New-Deal programem ve Spojených státech, např. stavební boom pro rostoucí městské obyvatelstvo. To šlo ruku v ruce s průmyslovou výrobou, která meziročně průměrně rostla za stejné období až o 6 % od nástupu sociální demokracie a zavedení nové fiskální politiky. Jak můžeme vidět na grafu 5, krize se projevila jenom na krátkém poklesu v letech 1930 – 1932 (Schön, 2012).

Graf 5 - Meziroční růst HDP v letech 1928 - 1938 (%)

Zdroj: Vlastní tvorba

Po opuštění zlatého standardu měla Riksbank volné ruce k vyřešení problematiky dlouhodobé deflace 20. let, které ohrožovalo hospodářství země. Křona se znehodnotila, stabilizovala ceny a zvýšila důvěru v monetární a finanční systém. Země bohatá na nerostné suroviny s vlastním zpracovatelským a výrobním průmyslem, jakou bylo Švédsko, zlevňovalo svou výrobu, čímž zvyšovalo poptávku v zahraničí i tuzemsku. K tomu ještě přispíval fakt, že mzdy stagnovaly kvůli vysoké nezaměstnanosti a stále velkému podílu zemědělské populace s nízkým příjmem. Tím pádem švédským podnikatelům zbylo ze zisku více prostředků na expanzi (Lundberg, 1983).

9.2 Zárodek švédského sociálního státu

9.2.1 Domov pro všechny

Během hospodářské krizi se v SAP posílil skepticismus vůči schopnostem finančních institucí a tržních mechanismů k uspokojení sociálních problémů lidí. Viděli trh jako krátkozraký a riskantní. Po volebním vítězství v roce 1932 SAP započal cestu k vytvoření švédského sociálního státu (*vålfårdspolitik*) s cílem omezit dopady Velké deprese. Hlavním názorovým proudem, který dominoval ve straně, se nazýval Folkhemmet (Domov pro všechny). V této ideologii byl stát brán jako jedna velká rodina, kde musí existovat solidarita mezi jejími členy a výpomoc je přirozenou součástí napříč všemi sociálními vrstvy (Tajovský, Tomíček, & Chalupecký, 2009).

Folkhemmet obsahoval dva důležité komponenty: proti cyklický program plné zaměstnanosti a sociální reformy (Esping-Andersen & van Kersbergen, 1992). K Podporovatelům Domova pro všechny patřili hlavní stockholmské ekonomové té doby: Gunnar Myrdal a Lars Magnusson. V prvních letech vlády SAP zavedl pojištění v nezaměstnanosti, zaručené bydlení pro rodiny s dětmi a právo na jednotýdenní dovolenou ročně (Tajovský, Tomíček, & Chalupecký, 2009).

Mezi ekonomy převládala myšlenka, že spokojený dělník povede k efektivnější ekonomické prosperitě podle principu rovnosti a efektivnosti. Přesto předválečná fáze švédského ekonomického modelu sociálního státu nebyla pro všechny. Nároky na většinu finančních výhod a sociální práv záležely na příjmu, upřednostňovalo se tedy dělnické obyvatelstvo. Střední třídu ve 30. a 40. letech 20. století příliš neoslovila (Freeman, Topel, & Swedenborg, 1997).

9.3 Druhá světová válka

Už od konce Napoleonských válek se Švédsko drželo přísné politiky neutrality, kterou dodržovalo i během druhé světové války. Přesto kvůli své nevýhodné geografické pozici rovněž Švédsko trpělo námořní bloádou Spojenců. Země se tedy soustředila na investice, na rozvoj hospodářské soběstačnosti, kdy bylo po celou dobu konfliktu největším obchodním partnerem nacistické Německo, které za zlato a uhlí obstarávalo od Švédska kvalitní železnou rudu pro svou válečnou mašinerii. Stát vzal na sebe větší roli v alokaci ekonomických zdrojů s

vytvořením speciální komise dohlížející na všechna odvětví průmyslu. Veškeré suroviny a průmysl byly zakomponovány do formy plánovaného hospodářství (Schön, 2012).

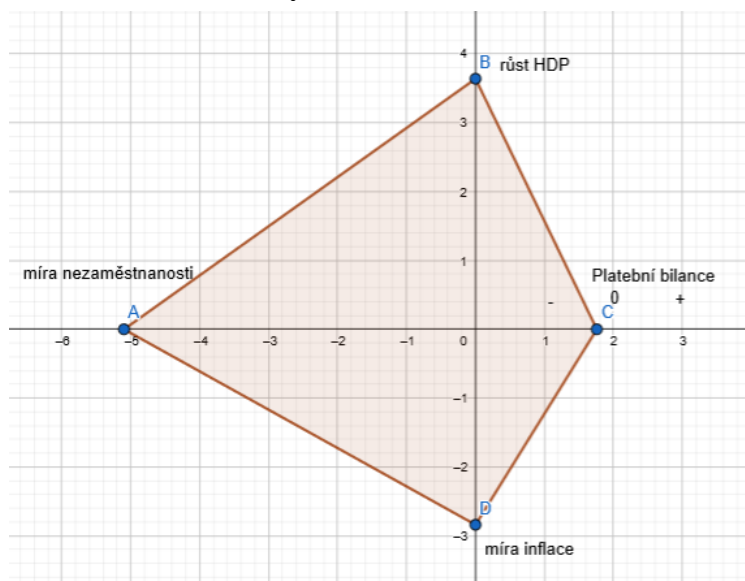
Válka ještě posílila nedůvěru sociálně demokratické vlády vůči bankám a jiným finančním institucím. První náznaky začaly u zavedení regulací obchodu s cizími měnami a u trhu s úvěry, které vytvářely bariéry finančním spekulacím. Restriktivní hospodářská politika během války měla u veřejnosti podporu a odůvodnění. Jenže druhá světová válka změnila pohled politiků na volný trh více než Velká deprese a dala záminku krajně levicovému křídlu strany k prosazování větší kontroly na chodu národního hospodářství. V 40. letech 20. století se začalo na stát pohlížet jako na entitu, která má zabraňovat a ukončovat jakékoliv druhy krizí, které by mohly mít negativní dopad na životní úroveň občanů. Válka tedy dala státu více nástrojů a pravomocí. Tento fakt následně měl přímý vliv na budoucí hospodářskou politiku a vytváření švédského modelu „*střední cesty*“ (Schön, 2008).

9.4 Výsledek magického čtyřúhelníku

Oproti jiným státům v kontinentální Evropě a Severní Americe Švédsko ustálo depresi relativně stabilně (Magnusson, 2000). Ve srovnání s předchozím obdobím byla průměrná nezaměstnanost za 28 let jen o necelé procento vyšší. Statisticky nízké nezaměstnanosti pomohly investice do zbrojního průmyslu, vznik velkých koncernů spolu se značnou částí mužské populace v armádě. Na úřadech nebyli tudíž zaevidováni jako nezaměstnaní.

Surovinově bohaté Švédsko profitovalo z poptávky nacistického Německa a jeho spojenců po železné rudě, na které bylo závislé. Po skončení války měla země naprosto nedotčený a vyspělý průmysl, který rychle obsadil deregulovaný evropský trh. Ten potřeboval suroviny pro znovuvybudování vlastního hospodářství.

Graf 6 - Magický čtyřúhelník s průměrnými hodnoty za období 1932-1949

Zdroj: Vlastní tvorba na programu Geogebra

Tab.4 - Průměrné hodnoty ek. ukazatelů magického čtyřúhelníku 1931 – 1949

Sledované období	Průměrná míra nezaměstnanosti (% vůči celkové pracovní síle)	Průměrná inflace CPI (%)	Průměrný Růst HDP (%)	Průměrná platební bilance (% vůči nom. HDP)	Plocha magického čtyřúhelníku
1931 - 1949	5.10	2.84	3.64	-0.24	22.20

Zdroj: Vlastní tvorba

10. Poválečné zlaté období 1950 – 1973

10.1 Švédský model sociálního státu

Švédsko může být považováno za první zemi, která začala zavádět koncepci tzv. *státu blahobytu*. To se vztahuje ke známé střední cestě mezi liberální tržní ekonomikou a centrálně řízenou ekonomikou. Svého rozmachu dosáhlo po skončení druhé světové války. Švédsko mělo

za sebou fascinující úspěšnou éru. V rychlosti a tempu růstu HDP na obyvatele ho předčilo jedině Japonsko. V 60. letech byla téměř vymýcena chudoba díky štědrým vládním programům, které byly kryté vysokými daněmi. V 80. letech bylo přibližně 60 % národního důchodu přerozdělováno formou daní (Buendía & Palazuelos, 2014).

Švédský stát blahobytu má tři základní znaky (Kotlán & Kliková, 2003).

1. *Plná zaměstnanost* – Je dosahována keynesovými idejemi, že v době krize musí stát intervenovat a zaměstnávat na úkor vysokých vládních výdajů a dluhu.
2. *Optimální sociální rovnost* – skrze legislativní moc a centrálních intervencí je dosažena rovná mzdová podmínka, kdy za stejnou práci všude bude vyplacena identická mzda. Tato politika je vymáhána odbory a mzdových úsporných fondů.
3. *Široký systém sociálního a zdravotního zabezpečení* – veřejné služby, které jsou nabízeny občanům zcela zdarma nebo za nepatrnou částku.

Známý současný švédský ekonom Lennart Schoen charakterizuje švédský model jako „souhrn pravidel mezi managementem a zaměstnanci v pracovním trhu“. V podstatě jde o snahu, aby dělnická třída měla co největší vliv i v kapitalistické ekonomice. To zahrnuje soubor nástrojů k udržení vysokého a dlouhodobého růstu, plné zaměstnanosti, stabilní ceny a rovnost přerozdělování příjmů a benefitů (Schön, 2008).

10.2 Zlatý věk Švédskeho sociálního modelu

V roce 1944 získalo v sociálně demokratické straně větší vliv její levicově radikální křídlo. V tom samém roce Myrdalova komise pro post-ekonomické plánování přišla s nápadem pro posílení práv a role spotřebitelů v hospodářství. Novými zákony se zvýšil dohled státu nad užíváním a distribucí půdy podobně jako v první polovině 19. století, a znárodnění obchodu pojišťování. Švédský ekonom Gunnar Myrdal to nazval „*stranická poválečná sklizeň*“ (Schön, 2012).

Okamžitě po válce nastala generační výměna a SAP si zvolila v roce 1946 do čela reformistu Tage Erlandera, což znamenalo posílení spolupráce mezi vládní koalicí a opozicí. Společně představili nový hospodářský plán pro Švédské království, které následně dalo za vznik švédskému modelu „*střední cesty*“.

Přirozeně první podnět k vytvoření sociálního státu byla pomoc nejchudší části obyvatelstva. Ještě před válkou hlavní funkcí a složkou státu byly administrace, armáda, policie

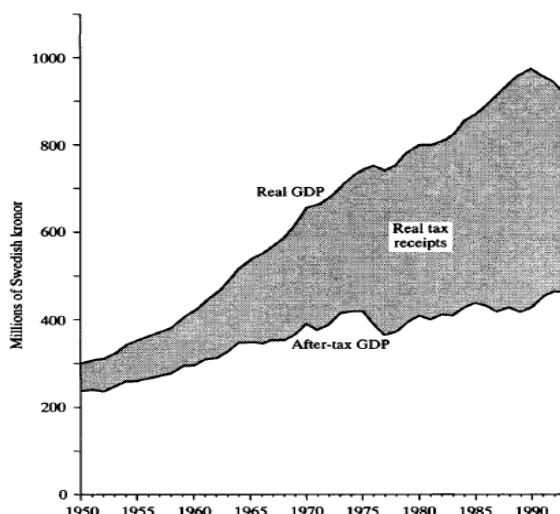
a dohlížení na strategicky důležité části infrastruktury jako železnice, telekomunikace a zajištění přístupu k elektrické energii. Jednalo se hlavně o funkce a projekty, které mají dlouhodobý vliv na chod společnosti a vyžadovaly velkou investici, kterou by soukromý sektor v té době nezvládl shromáždit. To se po válce změnilo, když stát rozšířil svoji roli k nabízení individuálních nekolektivních služeb (Magnusson, 2000).

Mezi lety 1950 až 1975 se ve Švédsku zvyšovala zaměstnanost ve veřejném sektoru, počet státních zaměstnanců se zvýšil o 600 tisíc, což odpovídalo navýšení o 132%. Sektory, kam začal stát více alokovat finanční zdroje, byly hlavně školství a zdravotnictví. Tyto sektory na začátku 70. let následně tvořily více než polovinu všech státních zaměstnanců (Krantz, 1988).

Náklady na sociální zabezpečení celého obyvatelstva se mezi lety 1965 a 1980 zvýšily v reálných hodnotách pětinasobně. Mezi finančně náročné sociální reformy dále patří zavedení ochrany a dávky proti ztrátě příjmu nebo zvyšující se platby nemocným, nezaměstnaným, seniorům a běžným domácnostem. Z důvodu rovnosti nezáleželo na výši příjmu, takže každý si mohl částečně odečíst z daní náklady na dítě. V absolutních hodnotách z toho profitovalo obyvatelstvo s nejvyššími příjmy. Zavedli pojištění pro rodiče, které mělo kompenzovat ztrátu příjmů během prvních pár měsíců narození dítěte (Tingvall, 2007).

Věk odchodu do penze byl snížen. Zavedla se, pod nátlakem odborových svazů, garantovaná penze, která stačila na minimální životní standard té doby všem lidem v důchodovém věku (Schön, 2012).

Obr.2 - vývoj reálného HDP v cenách SEK z roku 1985 a podíl daní

Zdroj: Luis Buendía, Luis a Enrique Palazuelos, *Economic growth and welfare state: A case study of Sweden* (Cambridge Journal of Economic, 2014)

Velké komerční banky si udržovaly blízké vztahy s velkými švédskými korporacemi, které byly vlastněny prominentními rodinnými dynastiemi. 15 rodin vlastnilo více než polovinu švédského průmyslu (Tusty & Tusty, 2018). Politika rovných mezd pomohla daleko produktivnějším velkým korporacím ke zvýšení zisku. Regulace úvěrového trhu, která v podstatě sloužila jako přidělový systém pod kontrolou bank, přinesla prospěch velkým stávajícím zákazníkům a vytlačila potenciální nové malé a střední podniky (Freeman, Topel, & Swedenborg, 1997).

10.3 Výsledek magického čtyřúhelníku

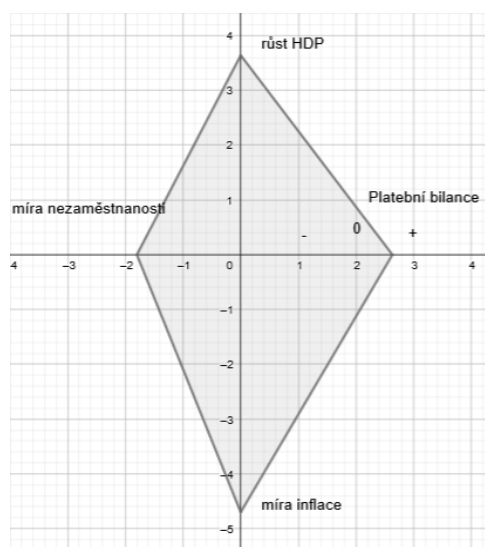
Jedná se o třetí největší dosaženou plochu magického čtyřúhelníku ze všech sledovaných období. Desetiletí vzkvétající ekonomika motivovala SAP ke zvyšování státních výdajů, které šly ruku v ruce s rostoucími daněmi a státní sférou, jak můžeme vidět na obrázku 2. SAP vytvářela politiku spolu s odbory, jejíž zavedené centralizované vyjednávání o platu mělo za následek postupné snižování malých a středních podniků, lidský kapitál se začal tedy přesouvat k nadnárodním korporacím, které profitovaly z velkých daňových úlev, a ke státní sféře. Následky se začaly projevovat až na začátku 70. let.

Tab.5 - Průměrné hodnoty ek. ukazatelů magického čtyřúhelníku 1950 - 1973

Sledované období	Průměrná míra nezaměstnanosti (% vůči celkové pracovní síle)	Průměrná inflace CPI (%)	Průměrný Růst HDP (%)	Průměrná platební bilance (% vůči nom. HDP)	Plocha magického čtyřúhelníku
1950 - 1973	1.8	4.7	3.84	0.63	28.5

Zdroj: Vlastní tvorba

Graf 7 - Magický čtyřúhelník s průměrnými hodnoty za období 1950-1973

Zdroj: Vlastní tvorba v programu GeoGebra

11. První krize švédského modelu 1974 – 1983

11.1 Příčiny krize

V roce 1973 nastal ropný šok, kdy země OPEC vyhlásily ropní embargo na státy podporující Izrael. Většinou se jednalo o západní země, hlavně USA. Během jediného roku vzrostla cena ropy čtyřikrát. Na Švédsko závislé na zahraničním obchodě to mělo nebývalý dopad a načasování nemohlo být horší. Ve stejnou dobu se země potýkala s vyšší mezinárodní konkurencí, neflexibilní mzdovou politikou, která způsobovala vysokou inflaci, a se složitou situací přeregulované a vysoce zdaněné soukromé sféry (Calgren, 2015).

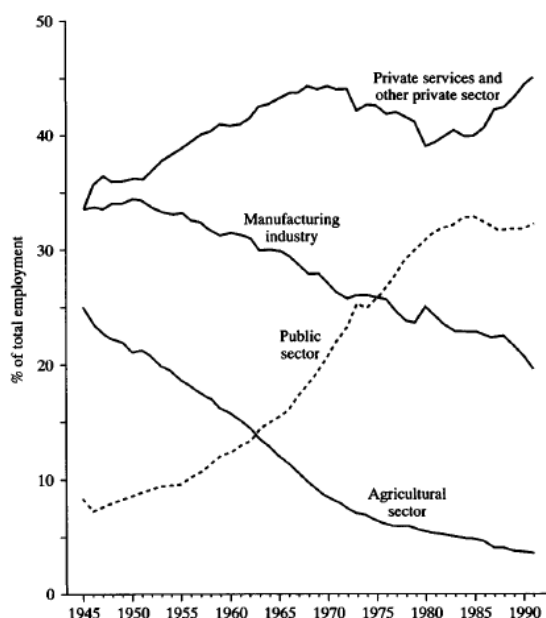
Kvůli ropné krizi se západní země uchýlily k expanzivní fiskální politice podporované zahraniční půjčkami, aby se ufinancoval deficitní rozpočet. Švédský ekonom Lennart Schoen uvádí, že tímto způsobem se oddalovala nutnost adaptace kritických částí průmyslu novým poměrům. Kombinace slábnoucí americké ekonomiky z důvodu protahující se války ve Vietnamu a ropné krize vedla k politickým krizím v zemi a raketovému růstu cen. Započal začátek konce poválečného modelu švédského státu blahobytu.

V roce 1969 se novým předsedou strany stal krajně levicový Olaf Palme. Nový předseda oficiálně podporoval neutralitu Švédska, ale během Studené války neskrýval podporu

militantním levicovým hnutím v Latinské Americe a Jihovýchodní Asii. Byl dokonce první západní předseda vlády, který po revoluci navštívil Kubu (Magnusson, 2000).

Jeho zvolení znamenalo, že vládoucí strana chtěla rozšířit vliv odborů v soukromém sektoru a vládní kontrolu nad všemi klíčovými podniky. Současně se země potýkala s vysokou nezaměstnaností, která se snižovala nabíráním do státní sféry za cenu vyšší daňové zátěže soukromého sektoru. V roce 1970 Švédsko začalo mít největší veřejný sektor k poměru obyvatel. Na 1000 výdělečně činných zaměstnanců připadlo 350,35 státních zaměstnanců (Kvasničková, 1990).

Obr.3 - vývoj podílu sektorů na zaměstnanosti mezi lety 1945-1990

Zdroj: Magnus Henrekson, Lars Jonung, Joakim Stymme, *Economic growth and the Swedish model* (Cambridge University Press, 1996)

Zátěží byla švédská „rovnostářská“ mzdová politika, která nařizovala rovnost odměňování zaměstnanců za stejnou práci napříč zemí. Státní zaměstnanci mohli požadovat stejné mzdy jako jejich kolegové v soukromém sektoru bez ohledu na velikost produktivity práce. Výsledkem byl pokles reálných mezd z důvodu vysoké inflace.

Jedním z autorů poválečného modelu a sociální demokrat Rudolf Meidner v časopise *Tvardrag* 1-89 uvedl: „*Reálná mzda je velkým problémem, až jsme nedocílili její úrovně z r. 1975. V průběhu 14 let se švédská reálná mzda nezvyšovala, a to nemá v západním světě obdoby... Dosahujeme slabého růstu. Jsme těžce zadluženi a nemáme téměř žádné úspory*“.

Tento fakt dokazuje i údaj organizace OECD o snížení produktivity práce Švédska o 16 % od roku 1970 do roku 1989 (OECD, 1990).

11.2 Politická krize a hospodářský pokles 70. let

V 70. letech 20. století se švédská vláda rozhodla znárodňovat soukromé podniky zcela jiným způsobem než ve středoevropských komunistických zemích v 50. letech 20. století. Schválila zákon na vznik Fondu příjemců mezd (*wage earner fund*). Každý rok musely firmy povinně přispívat do tohoto fondu částí zisku. Vláda následně za peníze fondu kupovala akcie ve stejných firmách. Zjednodušeně řečeno, stát kupoval podíl ve firmách za jejich vlastní peníze (Tusty & Tusty, 2018).

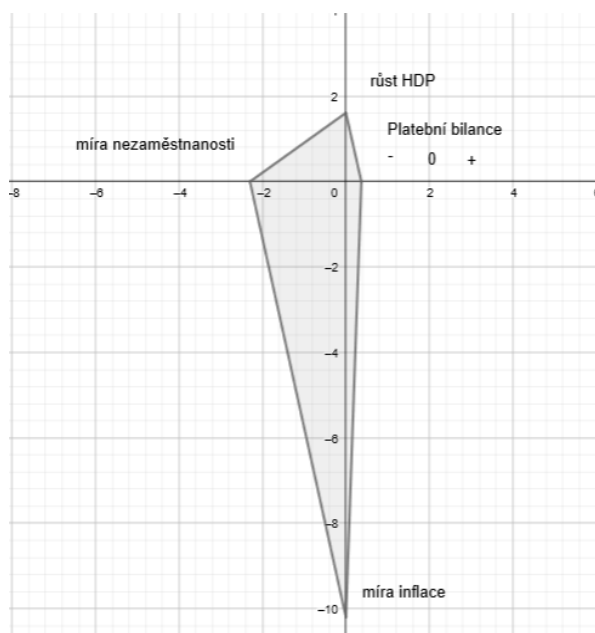
Švédské odbory navíc ve spolupráci s vládou zavedly zaměstnavatelskou daň, která závisela na individuální mzdě každého zaměstnance. V roce 1970 byla zaměstnavatelská daň 12 %, o devět let později se tato daň zvýšila na 37 %. Řadový zaměstnanec ji nepociťoval, neboť to byl zaměstnavatel, který musel výdaje řešit a zaplatit. Daň musela být zaplacená, aniž by byl brán ohled na ziskovost a finanční situaci firmy (Norberg, 2013).

Daňové povinnosti a omezující nařízení měly za následek, že mezi lety 1976–1995 byl průměrný hospodářský růst o polovinu nižší než ve zbytku rozvinutého světa (Schön, 2012). Švédská veřejnost si začala uvědomovat problémy, až když veřejně populární osobnosti v médiích otevřeně promluvily o potížích, které je kvůli nové daňové politice trápí. Ingvar Kamprad, zakladatel IKEA, se přestěhoval v roce 1973 do Švýcarska, kde médiím sdělil, že švédské vysoké daně ze zisku mohou být až na 80 %. Doslova je nazval opresivní (Wood, 2015). Dále můžeme zmínit nejslavnějšího švédského režiséra 70.let Ingmar Bergman. Byl nucen příjem z jednoho filmu zdanit na dvakrát. Bergman musel na konci zaplatit 139% daň! Z tohoto důvodu emigroval do Německa (New York Times, 1976). Astrid Lindgren, známá autorka švédských dětských pohádek, v roce 1976 vydala dětskou satirickou knížku „Pomperipossa ve světě peněz“, kde zmiňuje její problém s 102% daní z příjmu. To znamená, že veškerý svůj příjem z prodeje knih a ještě dvě procenta navíc musela odevzdat státu. Za každou prodanou knihu tedy reálně zchudla. Někteří politologové věří, že její knížka hrála hlavní roli v první volební porážce Sociálně demokratické strany po 44 letech vlády (Tusty & Tusty, 2018).

11.3 Výsledek magického čtyřúhelníku

Dle magického čtyřúhelníku se jedná o nejhorší výsledek za poslední století, a to od největšího úspěchu uběhlo pouze pár let. Projevují se následky ropné krize, státních restrikcí a omezení na pracovním trhu a podnikatelském prostředí. Vysoká míra inflace a negativní platební bilance dostala plochu magického čtyřúhelníku na hodnotu 15.8 oproti 28.5 v předchozím období. Míra nezaměstnanosti se stále držela v nízkých hodnotách, neboť stát nabíral nové lidi takovou mírou, že v polovině 70. let se stal větším zaměstnavatelem než výrobní průmysl. Neúměrně vysoké daně donutily i vlivné osoby kultury šířit nesouhlas a vyvolat jeden z největších protestů v dějinách, který měl za následek první volební porážku SAP od roku 1932.

Graf 8 - Magický čtyřúhelník s průměrnými hodnoty za období 1950-1973

Zdroj: Vlastní tvorba v programu GeoGebra

Tab.6 - Průměrné hodnoty ek. ukazatelů magického čtyřúhelníku 1974 - 1983

Sledované období	Průměrná míra nezaměstnanosti (% vůči celkové pracovní síle)	Průměrná inflace CPI (%)	Průměrný Růst HDP (%)	Průměrná platební bilance (% vůči nom. HDP)	Plocha magického čtyřúhelníku
1974 -1983	2.3	10.2	1.61	-1.63	15.8

Zdroj: Vlastní tvorba

12. Kolaps trhu s nemovitostmi 1984 – 1993

12.1 Krize 80. let a následky zaostávání švédské ekonomiky

Švédský model „střední cesty“ se vždy charakterizoval jako rovnostářský model kombinovaný s vysokým daňovým zatížením a štedrostí jeho sociálního systému doprovázený regulovaným a kartelizovaným trhem. I tak je mu připisován velký podíl ve vymýcení chudoby v zemi. V 80. letech 20. století měla spodní desetina obyvatelstva o 63% větší reálný příjem na člověka než nejchudší desetina populace v USA. Úspěch v rovnosti příjmů a rozdílů mezi sociálními třídami dokazuje i fakt, že nejbohatších 10% obyvatel Švédska mělo průměrně jen více než dvakrát větší příjem než nejchudší desetina v zemi. Ve Spojených státech byl stejný rozdíl příjmů až šestinásobný (Freeman, Topel, & Swedenborg, 1997).

Následné nekontrolovatelné zvyšování státních výdajů snižovalo flexibilitu švédské hospodářské politiky, protože bylo zavázáno spoustě finančních závazků v rámci sociálního státu. Ještě v roce 1974 bylo Švédsko čtvrtou nejbohatší zemí na světě v rámci HDP na obyvatele, o 20 let později spadlo na 13. místo (OECD, 2016). Mezi lety 1965 a 1980 se sociální výdaje v absolutních hodnotách zvýšily až pětinasobně (Schön, 2012)! V následujícím období začaly ostatní rozvinuté země Švédsko dohánět. Tři desetiletí stačila k tomu, aby v makroekonomickém ukazateli HDP na osobu PPP klesl ze čtvrtého místa až na osmnácté.

Obr.4 - Žebříček zemí OECD dle HDP na osobu PPP (% průměru)

Position 1970	Index	Position 1980	Index	Position 1990	Index	Position 1998 ^a	Index
1. Switzerland	154	1. US	140	1. Luxembourg	141	1. Luxembourg	162
2. US	147	2. Switzerland	137	2. US	137	2. US	139
3. Luxembourg	119	3. Canada	118	3. Switzerland	131	3. Norway	124
4. Sweden	113 (105 ^b)	4. Luxembourg	115	4. Canada	114	4. Switzerland	123
5. Canada	111	5. Iceland	110	5. Japan	110	5. Denmark	117
6. Denmark	109	6. France	109	6. Norway	108	6. Iceland	115
7. France	106	7. Norway	107	7. France	107	7. Canada	111
8. Australia	103	7. Sweden	107 (98 ^b)	7. Iceland	107	8. Austria	109
9. Netherlands	102	9. Denmark	105	8. Denmark	106	8. Japan	109
10. New Zealand	100	10. Belgium	104	9. Sweden	105 (94 ^b)	10. Belgium	107
11. UK	96	11. Australia	101	11. Austria	103	11. Netherlands	106
12. Belgium	95	11. Austria	101	11. Belgium	103	12. Germany	104
13. Germany	93	11. Netherlands	101	13. Finland	100	13. Australia	103
14. Austria	89	14. Germany	97	13. Italy	100	13. Ireland	103
14. Italy	89	14. Italy	97	15. Australia	99	15. France	98
16. Norway	88	16. Japan	95	15. Germany	99	16. Italy	97
17. Japan	86	17. UK	93	17. Netherlands	98	16. UK	97
18. Finland	85	18. Finland	92	17. UK	98	18. Finland	96
19. Iceland	83	19. New Zealand	89	19. New Zealand	82	18. Sweden	96 (86 ^b)
20. Spain	66	20. Spain	68	20. Spain	73	20. New Zealand	81
21. Ireland	55	21. Greece	61	21. Ireland	70	21. Spain	74
22. Greece	53	21. Ireland	61	22. Portugal	59	22. Portugal	70
23. Portugal	46	23. Portugal	53	23. Greece	57	23. Greece	64
24. Mexico	40	24. Mexico	45	24. Mexico	36	24. Mexico	36
25. Turkey	28	25. Turkey	27	25. Turkey	29	25. Turkey	30

Zdroj: Lindbeck, 2000

Nezaměstnanost v zemi dosahovala nejvyšších hodnot od konce druhé světové války. Štědrý sociální systém kromě samotných dávek poskytoval i státem placenou asistovanou pomoc. Velká Británie a Německo například poskytovaly spíše samotné dávky, a to ještě relativně menší částky než Švédsko (Freeman, Topel, & Swedenborg, 1997). Výdaje na aktivní politiku nezaměstnanosti a veřejný sektor stále tvořily většinu zátěže státního rozpočtu (Magnusson, 2000).

Centralizované vyjednávání o platech mezi odbory a zaměstnavateli drželo mzdu nízko pro kvalifikované zaměstnance. Jak už bylo vysvětleno v předchozích kapitolách, tak stejná pracovní pozice měla mít stejnou mzdu jako kdekoli jinde v zemi bez rozdílu na produktivitu. Švédský ekonom Lindbeck shrnul centrální vyjednávání mzdy, že z původního sloganu „*stejný plat za stejnou práci*“ se změnil na „*stejný plat za jakoukoliv práci*“ (Lindbeck, 1997). Jednalo se o kritiku nízké fluktuace zaměstnanců, kterou odborářská mzdová politika vyvolala, čímž znemožnila restrukturalizaci hospodářství v době krizí (Schön, 2012).

Západní státy začaly v 80. letech liberalizovat hospodářskou politiku a odklánět se od poválečné keynesiánské politiky díky vlivu Ronalda Reagana a Margaret Thatcherové. Ve stejnou dobu se ve Švédsku dostala k moci zpět SAP, která váhala s implementací podobné uvolňovací politiky jako ve Velké Británii a USA. Na druhou stranu se mezi lety 1983 a 1990 odhodlala k ukončení monopolu na dodávky elektrické energie domácnostem a k ukončení monopolu na dopravu. Riskantním krokem byla převážně kompletní deregulace bankovního trhu, která měla za následek nekontrolovaný růst hypotečních půjček. Dlužníci si ještě mohli hypotéku plně odečíst z daní, takže daňově zatížené domácnosti byly motivovány k větší zadluženosti (Magnusson, 2000). Začala se vytvářet finanční bublina, která praskla na začátku 90. let.

12.2 Nové problémy modelu a krize 90. let

V roce 1990 na jednoho pracovníka v soukromém sektoru stále připadal 1,51 státních zaměstnanců (Thakur, Keen, Horváth, & Cerra, 2003). Vláda si po krizích v předešlém desetiletí stále zvládala v menších měřítkách udržet štědrý sociální systém na úkor dluhu a devalvaci měny, která ovšem negativně ovlivňovala kupní sílu obyvatelstva (Freeman, Topel, & Swedenborg, 1997). Bylo otázkou času, kdy bublina praskne.

Krize v 90. letech v mnoha ohledech připomíná globální finanční krizi z roku 2007. Stará daňová legislativa umožňovala z daní odečíst úroky z půjčky na bydlení, což vyvolávalo velkou

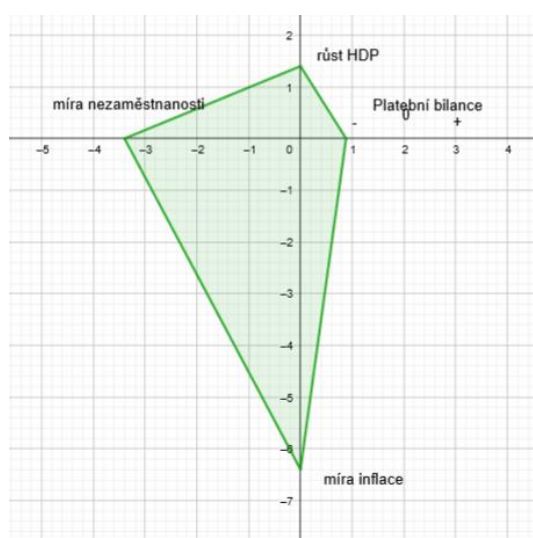
poptávku po hypotékách u švédského obyvatelstva. Na konci 80. let rostla úvěrová expozice bank přibližně o 20 % ročně. Švédské obyvatelstvo se ohromně zadlužilo a ekonomika se přehřívala. Bublina následně praskla a mnoho lidí přišlo o své nově nabyté domovy, které banky přijaly jako zástavu (Magnusson, 2000).

Vládní výdaje se zvýšily až na 70 % celkového HDP (Švédský statistický úřad, 2013). Mezi lety 1990 až 1993 celkové HDP klesalo každoročně průměrně o 5%, průmyslová produkce o 8% a maloobchodní prodej klesl až o 13%. Přitom v zahraničí nebyla žádná globální hospodářská krize. Švédský statistický úřad hlásil, že počet pracovních hodin jenom v těžbě a ve výrobě dohromady klesl za stejnou dobu o 23%. Míra nezaměstnanosti mládeže ve věku od 16-30 let dosáhla v roce 1993 až na 21.4 %. Pokles byl tak značný, že se Švédsko vrátilo na úroveň HDP roku 1990 až v roce 1996 (Freeman, Topel, & Swedenborg, 1997).

12.3 Výsledek magického čtyřúhelníku

Po dvou dekádách se stále nepodařilo zemi vrátit na úroveň začátku 70. let. Plocha magického čtyřúhelníku je větší než v předchozím sledovaném období, ale stále není dostačující. Míra nezaměstnanosti v roce 1993 dosáhla neuvěřitelných 10.6%, což je největší hodnota celého sledovaného období od roku 1911, kdy se začala nezaměstnanost měřit moderním způsobem (např. započítání všech žen v produktivním věku). Stagnace donutila švédskou vládu k radikálním reformám, jež budou rozebrány v nadcházející kapitole.

Graf 9 – Magický čtyřúhelník s průměrnými hodnoty za období 1984 - 1993

Zdroj: Vlastní tvorba v programu GeoGebra

Tab.7 - Průměrné hodnoty ek. ukazatelů magického čtyřúhelníku 1984 - 1993

Sledované období	Průměrná míra nezaměstnanosti (% vůči celkové pracovní síle)	Průměrná inflace CPI (%)	Průměrný Růst HDP (%)	Průměrná platební bilance (% vůči nom. HDP)	Plocha magického čtyřúhelníku
1984 - 1993	3.4	6.4	1.40	-1.12	16.7

Zdroj: Vlastní tvorba

13. Reforma švédského státu blahobytu 1994–2007

13.1 Politické a sociální změny a nová role odborů

Po válce zažilo Švédsko a její model sociálního státu tři desetiletí rozkvětu, která ale byla završena dalšími třemi desetiletími krize a úpadku. Bylo jasné, že celá koncepce se musí od základů změnit. Vládnoucí sociální demokracie si dala za cíl, že bude vytvářet dlouhodobější cíle a zredukovala vliv odborových svazů. Odbory samotné zvážily smysl své existence a přestaly hájit zájmy dělnické třídy na úkor té vyšší, ale snažily se začít nacházet kompromis (Tusty & Tusty, 2018).

Značně se snížila byrokratická zátěž pro soukromé podniky a zavedl se přísnější dohled na kartely. Firemní daň byla v roce 1992 snížena z 57 % na 30 %. Střední a malé podniky byly od mnoha daní zcela osvobozeny (Schön, 2012). V tabulce 9 můžeme vidět, jak přesně se pohled vlivu státu na trhu změnil za půl století a po zkušenostech 80. a 90. let.

Tab.9 – Srovnání role státu v ekonomice, zaměstnanosti, a politiky sociálního státu v předválečné době a po vstupu do Evropské unie

	1938	1995 (Vstup do EU)
Cíle hospodářské politiky	Kolektivní práva a redistribuce, chudoba je považována za jenom systémovou chybu	Posílení pracovní etiky, zaměstnanosti lidí, a chudoba brána jako individuální problém

Vztahy průmyslu a odborů	Plná zaměstnanost a aktivní politika lidských zdrojů	Rozdělené podle ekonomických sektorů, plná zaměstnanost s účelem reálné produktivity
Sociální zabezpečení	Vznik univerzálního systému, které chrání obyvatelstvo před sociálními riziky a asistence při finančních problémech	škrtý v podpoře a změna definice sociální asistence z důvodu zneužívání
Role státu		
Zaměstnavatel	Důraz na vznik zaměstnávání do státních a neziskových podniků za účelem snížení nezaměstnanosti	Snižování role státu v zaměstnanosti, stát má sloužit jako jednatel mezi soukromými podniky a odbory
Management makroekonomických procesů	Aktivní role státu v ekonomických procesech. Hospodářský růst skrz strategii sociální politiky	Práva národních regulačních nástrojů ve prospěch Evropské unie a stát jako jednatel mezi průmyslových podniků a odborů rozdělené do ekonomických sektorů
Právo zaměstnance	Důraz na kolektivní právo	Posilování soukromého práva a povinností.
Redistributor a sociální stát	Důraz na odlévání lidských zdrojů ve prospěch státu a sociální inženýrství	Podpora vzniku zodpovědných sebe-regulujících, sebe-podporované a sebe disciplinované zaměstnance skrz reformovaný školský systém

Zdroj: Max Koch, The Role of the State in Employment and Welfare regulation: Sweden in the European Context (Lund University, 2016)

Vážnost situace v 90. letech dokazuje fakt, že i přes velkou negativní popularitu reforem a pádu dvou vlád, všechny parlamentní strany se rozhodly spolupracovat na změně modelu a ukončit finančně náročné programy ze 70. let. Fond příjemců mezd byl zrušen a daně se snížily.

Některá byla zrušena úplně jako například dědická daň. Výsledek těchto reforem ukázal v letech 1996-2005 růst čistého příjmu o 400 % (Schön, 2008). V indexu ekonomické svobody dokonce v roce 2018 bylo Švédsko na vyšším místě než Spojené státy (Heritage, 2018).

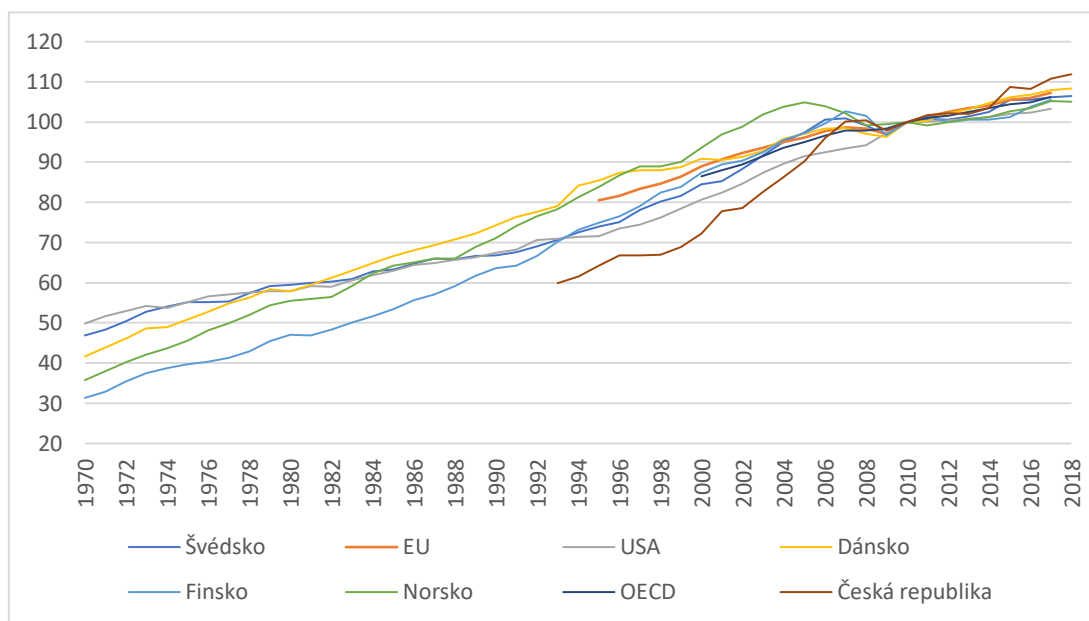
13.2 Deregulace a liberalizace

Dobrým příkladem liberalizace je připuštění soukromých dopravních společností k železniční dopravě, kde do začátku 90. let měl stát monopol. Soukromí železniční dopravci si do nového tisíciletí vzali na starost až třetinu regionální dopravy a 20% nákladní dopravy (Schön, 2008).

V rámci srovnávání daňové zátěže mezd zemí OECD můžeme na závěr změřit, jak si Švédsko v dnešní době vede ve srovnání s ostatními členskými zeměmi. Díky reformám zvládla země snížit náskok a v roce 2018 se zvedla na 10. místo v žebříčku HDP na obyvatele PPP. Dokonce podle dat OECD má Švédsko v současné době menší mzdové daňové zatížení než Česká republika (OECD, 2016).

Na grafu 10 můžeme pozorovat vývoj produktivity HDP na odpracovanou hodinu za každého pracujícího člověka. Hrubý domácí produkt na hodinu je hospodářský ukazatel pracovní produktivity. Ukazuje, jak efektivně jsou využívány pracovní vstupní hodnoty každé zaměstnané osoby v reálném vyjádření. Pracovní vstup je měřený jako celkový hrubý domácí

Graf 10 – Vývoj produktivity HDP na odpracovanou hodinu ve stálých cenách

Zdroj: OECD.org

produkt dělený celkovým počtem odpracovaných hodin všech zaměstnaných osob během měřené doby.

Můžeme si všimnout, jak bylo zmíněno v předchozích kapitolách, že produktivita v rámci OECD byla ve Švédsku nejnižší oproti průměru i hlavních ekonomik OECD. Dokonce podle měření této mezinárodní instituce i samostatná Česká republika předběhla v době finanční krize v roce 2008 tuto skandinávskou zemi.

Níže se nachází tabulka 10 popisující současnou situaci daňových sazeb příjmu v členských státech OECD. Po krizích v 70. a 90. letech se Švédsko rozhodlo snižovat daňové zatížení a podporovat inovativní soukromé podniky. V novém tisíciletí to vypadá, že se to začíná vyplácet a Švédsko se vrací zpět nahoru. Ostatní evropské země dokonce v daních Skandinávii překonaly. Česká republika měla v roce 2018 podle údajů mezinárodní organizace OECD překvapivě už větší daňovou zátěž příjmů než Švédsko.

Tab.10 – Daňová zátěž v zemí OECD roku 2018

OECD Taxing Wages 2018					
	Místo v OECD	Daňový klín (%)	Daň z příjmu (%)	Kontribuce do sociálního zabezpečení (%)	Průměrné náklady práce

				Zaměstnanec	Zaměstnavatel	
Německo	2	49.7	16	17.4	16.3	\$75,896.00
Francie	4	47.6	11	10.6	26	\$65,316.00
Česká republika	7	43.4	9.8	8.2	25.4	\$36,898.00
Švédsko	10	42.9	13.7	5.3	23.9	\$62,631.00
OECD průměr		35.9	13.5	8.2	14.2	\$51,047.00

Zdroj: OECD.org

Vstup do Evropské unie a možnost volného pohybu kapitálu, služeb a osob pomohlo Švédsku se vzpamatovat z ekonomických krizí, které předchozí dvě desetiletí zažila. V druhé polovině 20. století, se muselo redefinovat, jak by měl nově švédský model „střední cesty“ vypadat. Jestliže se jedinci i celá společnost nachází v nesnázích, stát musí pomoci.

13.3 Výsledek magického čtyřúhelníku

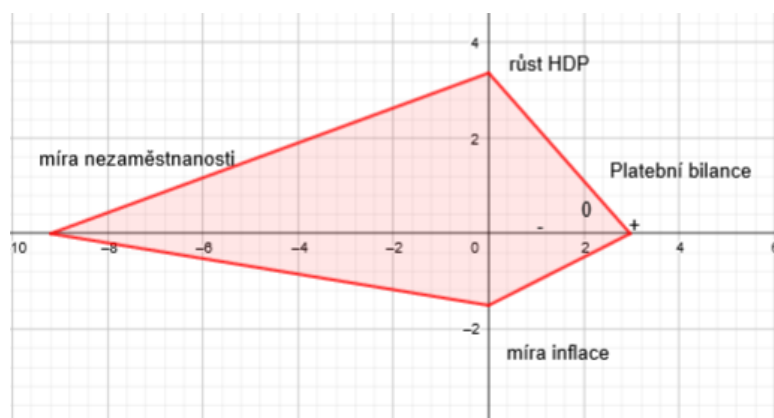
Liberalizace a deregulace měly účinný efekt, jaký vláda předpokládala. Růst plochy magického čtyřúhelníku dokazuje, že podpora inovací a efektivní státní správa pomohly zemi se znovu hospodářsky postavit na nohy. V roce 1995 vstoupila země do Evropské unie, čímž království zajistilo volný pohyb zboží, kapitálu a lidí téměř po celém kontinentu. Odbory přišly o značný vliv při vytváření hospodářské politiky a vzaly na sebe roli zprostředkovatele mezi zaměstnanci a zaměstnavateli.

Table 8 - Průměrné hodnoty ek. ukazatelů magického čtyřúhelníku 1994 - 2007

Sledované období	Průměrná míra nezaměstnanosti (% vůči celkové pracovní síle)	Průměrná inflace CPI (%)	Průměrný Růst HDP (%)	Průměrná platební bilance (% vůči nom. HDP)	Plocha magického čtyřúhelníku
1994–2007	9.2	1.5	3.36	0.97	29.6

Zdroj: Vlastní tvorba

Graf 11 - Magický čtyřúhelník s průměrnými hodnoty za období 1994 - 2007

Zdroj: Vlastní tvorba v programu GeoGebra

14. Zahraniční pohled a mis koncepte modelu „střední cesty“

Švédský model je častokrát v zahraničních médiích zmiňován jako příklad hodný následování. Přitom často netuší, jak přesně tento model „střední cesty“ funguje. Z těchto debat a interview lze pochopit, že jediné, co veřejnost zná o „střední cestě“ jsou vysoké daně za výměnu levných a kvalitních služeb všem občanům. V této kapitole bych rád využil dva aktuální případy, první ze zahraničí a druhý z Čech, kde i v nejvyšších kruzích státní moci není brána v potaz komplexnost švédského modelu a jejího vývoje. Zahraničním příkladem jsou nedávné prezidentské debaty ve Spojených státech, kde obyvatelstvo trápí rostoucí náklady ve zdravotnictví, školství a rostoucí nerovnost mezi bohatým a chudým obyvatelstvem.

Prezidentský kandidát Bernie Sanders má tuto zemi jako vzor, kterým by se Spojené státy měly ubírat. Během debaty prezidentských kandidátů demokratické strany v září 2019 vyjádřil důležitost zavést v USA demokratický socialismus podle skandinávského modelu, který podle něj znamená zdravotní pojištění pro všechny, vyšší státní kontrolu nad klíčovými hospodářskými sektory a větší vliv odborových svazů (Bauer, 2019).

Kandidáta demokratické strany osočil samotný bývalý švédský premiér Carl Bildt, který vedl zemi během největší hospodářské krize v letech 1991-1994. Připomněl Sandersovi jeho minulost, kdy Bernie Sanders rok před pádem východního bloku otevřeně chválil sovětské plánované hospodářství. S kritikou se přidal i dánský premiér Lars Lokke Rasmussen, který v roce 2015 na sociální síti Twitter podotkl, že „*nordický model je hlavně o státu blahobyti*“.

nabízející vysokou úroveň sociálních jistot spolu s vysokou mírou volného tržního hospodářství a možnost každého jedince jít za svým snem a žít si, jak chce“ (Chasmar, 2019).

V České republice levicové strany a politici také vyzdvihují tento model. Jedním z těchto politiků je i současný prezident Miloš Zeman, který chápe švédský model sociálního státu jenom jako směsici vysokých a progresivních daní, které se vrací občanům v podobě investic do zdravotnictví, školství, vědy a výzkumu *"Co je ovšem rysem skandinávských zemí? Je to vysoké zdanění. Ano, nikdo neplatí rád daně. Ale skandinávský model, který vám doporučuji k úvaze, je typický nejenom vysokým zdaněním. Je typický tím, že se za prvé, výnos daní nerozkrade, a za druhé tím, že tento výnos je rozumně investován."* (Joch, 2014).

Částečně má pravdu, ale jak už bylo zmíněno o odstavci výše, tak hlavně k tomu současná verze švédského modelu nabízí efektivní a rychlou státní správu, kdy podnikatelé mají vysokou míru svobody a minimální byrokratickou zátěž. Na základě indexu ekonomické svobody IEF se umístilo Švédsko v roce 2018 na vyšším místě než Česká republika nebo USA (Heritage, 2018). Dobrým příkladem efektivní podpory inovací může být počet patentů ve srovnání s Českou republikou. Za rok 2019 má Švédsko 23 338 patentů, zatímco Česko pouhých 2 151, přitom populačně jsou si obě země podobné (Vejskal, 2019).

15. Závěr

V roce 1932 začala éra vlády levicové sociálně demokratické strany, která zůstává vládnoucí stranou dodnes. Vzhledem k neutralitě země nemusela vydat po druhé světové válce vysoké finanční prostředky na obnovu jako zbytek světa, tím započala v 60. letech pomalá implementace sociálního státu a rostl vliv odborů na hospodářskou politiku, která završila hlubokou ekonomickou krizí od 70. let až do reformů krátce po konci Studené války.

Exportní země jsou silně závislé na zahraničních externalitách a pokud socialistická země má nespočet peněžních závazků, je nemožné všechny splnit. Daně, regulace a intervence v ekonomice se začaly zvyšovat exponenciálním tempem až to vyústilo během pár let v krizi. Sociálně demokratická strana dokonce poprvé v historii v roce 1976 prohrála volby. Vstup do Evropské unie a návrat ke kořenům vrátili zemi mezi prosperující země, kde se čistý příjem během 20 let zvýšil čtyřikrát (Norberg, 2013).

Shlédneme-li celý vývoj této skandinávské země, může být v mnoha věcech příkladem pro zbytek světa. Odborové organizace, do kterých se zaměstnanci sdružují, stále mají vliv, jenže

jejich účel a metody se změnily k nepoznání. Už nejsou propojení s politikou a musí už jednat se soukromým sektorem bez státní pomoci. Na rozdíl od USA nebo Německa, Švédsko nemá minimální mzdu. Kvůli zkušenostem s krizí dokonce do Ústavy zanesli rovnici, která automaticky sníží a zvýší penze na základě hospodářskému výkonu. Takže ve Švédsku politické skupiny nemohou získávat hlasy a popularitu sliby o zvýšení penzí, jak je známe ve zbytku Evropy (Tusty & Tusty, 2018).

Každoroční průměrný růst HDP od roku 1800 do současnosti dosahuje až 2%, což je obdivuhodné. Přes 200 let v podstatě tato skandinávská země každoročně jenom rostla. V Evropě jediné Německo, které zažívalo ve stejném období extrémní pády ale i vzestupy, se blíží ke stejnému číslu. V současné době průměrný Švéd zkonsumuje 20krát více produktů a služeb než jeho průměrný krajan v roce 1800. Další srovnání může být úroveň příjmů, které byly ve Švédsku v roce 1850 na úrovni světového průměru. V 70. letech 20. století už byly třikrát větší než globální průměr. (Schön, 2008). HDP na odpracovanou hodinu mezi rokem 1870 a 1970 se zvýšila o sedmnáctkrát, nebo-li nejvíce ze všech zemí na světě (Thakur, Keen, Horváth, & Cerra, 2003).

Table 9 - Průměrné hodnoty ek. ukazatelů magického čtyřúhelníku za celé období

ŠVÉDSKO	1850-1913	1914 – 1931	1932 – 1949	1950– 1973	1974– 1983	1984–1993	1994– 2007
Průměrná míra nezaměstnanosti (% vůči celkové pracovní síle)	25.52	4.74	5.10	1.8	2.3	3.4	9.2
Průměrná inflace CPI (%)	0.7	3.55	2.8	4.7	10.2	6.4	1.5
Průměrný Růst HDP (%)	2.60	2.21	3.64	3.84	1.61	1.40	3.36
Průměrná platební bilance (% vůči nom. HDP)	-1.07	1.81	-0.24	0.63	-1.63	-1.12	0.97
Plocha magického čtyřúhelníku		33.30	22.20	28.5	15.8	16.7	29.6

Zdroj: Vlastní tvorba

Cílem bakalářské práce bylo srovnat úspěšnost hospodářské politiky s nadměrnou regulací a státní intervencí v chodu ekonomiky pod vládou poválečné sociální demokracie. Kvůli subjektivní složitosti měření lidské spokojenosti byla pro interpretaci úspěšnosti hospodářské politiky použita metoda magického čtyřúhelníku. Využitím magického čtyřúhelníku bylo zjištěno, že běžné centrální zásahy a restrikce poválečné levicové vlády vedly ke hlubokým

hospodářským krizím (1950 – 1994), jak můžeme vidět v tabulce 9. Naopak období nízkých státních výdajů a deregulace volného trhu vedla k vyšší ploše čtyřúhelníku (1914 – 1949 a 1994 – až do současnosti). Z těchto výsledků je patrné, že pokud stát nezatěžoval obyvatele početnými regulacemi, vysokými daněmi atd., na základě metody magického čtyřúhelníku byl výsledek hospodářské politiky daleko lepší a životní úroveň se zvyšovala exponenciálním tempem.

Když se švédská státní televize zeptala sociálně demokratického premiéra Görana Perssona, který byl ve funkci v letech 1996 až 2006, jestli se považuje za socialistu, odpověděl: „*nikoliv*“ (Norberg, 2020).

Země v dnešní době hlavně prospívá dlouhodobě kvalitním vzdělávacím systémem, který dělá Švédsko unikátním a podporuje podnikavost a svobodu, individualitu občanů. V současnosti má stále Skandinávie reputaci vysokých daní a regulací. Jenže v tržním hospodářství je daleko svobodnější než většina zemí. Podle agentury Heritage.org byla v roce 2019 v indexu ekonomické svobody o 10 míst výš než Česká republika, a přímé a nepřímé daně z příjmu dohromady mají menší. Recept na zdravý růst je možná jednodušší, než by se mohlo zdát.

16. Zdroje

16.1 Odborná literatura

- Adersen, T. M., Holmström, B., Honkapohja, S., Söderström, H. T., & Vartiainen, J. (2007). *The Nordic Model*. Helsinki: Taloustieto Oy
- Czesaný, S., & Johnson, Z. (2012). *Ekonomický cyklus, hospodářská politika a bohatství zemí*. Praha: Nakladatelství Oeconomica.
- Eucken, W. (1990). *Zásady hospodářského řádu*. Tuebingen: J.C.B.Mohr.
- Freeman, R. B., Topel, R., & Swedenborg, B. (1997). *The Welfare in Transition: Reforming the Swedish Model*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Gourvish, T. (2003). *Business and Politics in Europe 1900-1970*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Heckscher, E. F. (1954). *An Economic History of Sweden*. Cambridge: Harvard University Press.
- Jurečka, V. (2010). *Makroekonomie*. Praha: Nakladatelství Grada.
- Kotlán, I., & Kliková, C. (2003). *Hospodářská politika*. Ostrava: SOKRATES.
- Kubíček, J. (2006). *Hospodářská politika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o.
- Kvasničková, A. (1990). *Zásady hospodářského řádu*. 1990: Liberální institut.
- Magnusson, L. (2000). *An Economic History of Sweden*. Londýn: Routledge.
- Mertlík, P., Rusmichová, L., & Soukup, J. (1991). *Úvod do obecné ekonomie*. Aleko.
- Rojas, M. (2005). *Sweden after the Swedish Model*. Stockholm: Timbro.
- Schön, L. (2012). *An Economic History of Modern Sweden*. Abingdon: Routledge.
- Soukup, P. N. (2010). *Makroekonomie*. Praha: Management Press.
- Špěváček, V., Rojíček, M., Vintrová, R., Zamrazilová, E., & Žďárek, V. (2012). *Makroekonomická analýza*. Praha: Linde Praha.
- Thakur, S., Keen, M., Horváth, B., & Cerra, V. (2003). *Sweden's Welfare State: Can the Bumblebee Keep Flying?* Washington D.C.: International Monetary Fund.
- Vlček, J. (2016). *Ekonomie a ekonomika*. Praha: Wolters Kluwer ČR.
- Vlček, J. (2017). *Makroekonomie a ekonomická analýza*. Praha: Wolters Kluwer ČR.

Wawrosz, P., Heissler, H., & Mach, P. (2012). *Realie k makroekonomii : odborné texty, mediální reflexe, praktické analýzy*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika.

16.2 Odborné články

Bohlin, J., & Eurenus, A.-M. (2009). Why they moved - emigration from the Swedish countryside to the United States 1881-1910. *European Historical Economics Society*. Geneva: University of Gothenburg.

Broström, L. (30. 6 2019). The neglected female unemployment in Sweden during the Great Depression. Stockholm, Sweden.

Buendía, L., & Palazuelos, E. (2014). Economic growth and welfare state: A case of Sweden. *Cambridge journal of Economics*, stránky 761-777.

Centeno, M. A. (2002). *Blood and debt : war and the nation-state in Latin America*. University Park: The Pennsylvania State University Press.

de la Croix, D., Lindh, T., & Malmberg, B. (6. Zář 2007). Demographic change and economic growth in Sweden 1750 - 2050. *Journal of Macroeconomics*, stránky 132-148.

Esping-Andersen, G., & van Kersbergen, K. (1992). Contemporary Research on Social Democracy. *Annual Review of Sociology*, 18, 187-208.

Hinrichs, H. H. (1966). A General Theory of Tax Structure Change during Economic Development. *American Journal of Agricultural Economics*, 1041–1043.

Koch, M. (2016). The Role of the State in Employment and Welfare Regulation: Sweden in the European Context. Lund: Lund University.

Krivorotko, Y. (2009). CHARACTERISTICS OF THE MODERN SWEDISH MODEL OF ECONOMIC AND SOCIAL DEVELOPMENT. *PUBLIC POLICY AND ADMINISTRATION*, 33-44.

Lindbeck, A. (1997). The Swedish Experiment. *Journal of Economic Literature*, 35(3), 1273-1319.

Lundberg, S. (1983). Private Discrimination and Social Intervention in Competitive Labor Markets. *American Economic Review*, 73(3), 340-347.

Michek, J. (1965). Tendence vývoje pracovních sil v československém zemědělství. Brno, Jihomoravský kraj, Česká republika.

Norberg, J. (2020). Sweden's Lessons for America. *Cato Policy Reporting*. 42(1), 5-8.

Schön, L. (2006). *Swedish Industrialization 1870-1930 and the Heckscher-Ohlin Theory*. Cambridge: The MIT Press.

Stein, P. (10. Zář 1991). *From Capitalist Success to Welfare-State Sclerosis*. Stockholm: Cato Institute Policy Analysis.

Tajovský, L., Tomíček, P., & Chalupický, P. (2009). Švédský model a jeho vývojové fáze. *ER-CEREI*, 35-45.

Tingvall, P. G. (2007). *The Welfare State: Vietnamese development and Swedish experience*. Stockholm: Stockholm School of Economics.

16.3 Elektronické zdroje

Erixon, L. (February 2008). The Rehn-Meidner model in Sweden: its rise, challenges and survival. Stockholm, Sweden.

Inflace - druhy, definice, tabulky. (2. Březen 2020). Načteno z Český statistický úřad: https://www.czso.cz/csu/czso/mira_inflace

Montgomery, A. (1931). L'évolution économique et de la Suède au XIXe siècle. *Annales d'histoire économique et sociale*, stránky 349-360.

New York Times. (1976). Ingmar Bergman Decides To Move Out of Sweden. *New York Times*, 73.

Norberg, J. (25. Říjen 2013). *How Laissez-faire made Sweden rich*. Načteno z libertarianism.org: <https://www.libertarianism.org/publications/essays/how-laissez-faire-made-sweden-rich>

Schön, L. (10. Únor 2008). *Economic History Association*. Načteno z eh.net: <https://eh.net/encyclopedia/sweden-economic-growth-and-structural-change-1800-2000/>

Šíma, J. (1999). *Jordan, Jerry - změněná úloha centrálních bank v 20. století*. Praha: Liberální institut.

Weber, M. (1927). *General Economic History*. New York: Courier Corporation.

16.4 Statistická data

ECB. (2019). *Sweden - Unemployment rate: total :- Member States: definition EUROSTAT*. Načteno z <http://sdw.ecb.europa.eu/>: http://sdw.ecb.europa.eu/quickview.do?SERIES_KEY=139.AME.A.SWE.1.0.0.0.ZUTN&periodSortOrder=ASC

Edvisson, R., & Gad, C. T. (1. března 2018). Assessing trade in the mercantilist era: evidence from a new database on foreign trade of Sweden – Finland, 1738–1805. *Scandinavian Economic History Review*, stránky 226-245.

Krantz, O. (1988). *NEW ESTIMATES OF SWEDISH HISTORICAL GDP SINCE THE BEGINNING OF THE 19TH CENTURY*. Lund: Department of Economic History, Lund University.

Schön, L., & Krantz, O. (2015). *New Swedish Historical National Accounts since the 16th Century in Constant and Current Prices*. Lund: Department of Economic History, Lund University.

Švédský statistický úřad. (2. září 2013). *scb.se*. Načteno z Statistics Sweden: <https://www.scb.se/en/finding-statistics/articles/2013/Mass-emigration-to-America-a-blow-to-Sweden/>

Světová banka. (2017). *GDP per capita, PPP*. Načteno z [data.worldbank.org](https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?locations=LU): <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?locations=LU>

Maddison, A. (1995): *The World Economy, 1820–1992*. OECD, Paris.

16.5 Webové stránky

Bauer, E. (19. Září 2019). *ernie Sanders Wants A Scandinavian-Model Social Insurance System. Sure, Why Not? (For Retirement Anyway)*. Načteno z Forbes: <https://www.forbes.com/sites/ebauer/2019/09/19/bernie-sanders-wants-a-scandinavian-model-social-insurance-system-sure-why-not-for-retirement-anyway/#2307dc5249d9>

Calgren, F. (7. October 2015). *Swedish Economic History*. Načteno z Ekonomifakta.se: <https://www.ekonomifakta.se/en/Swedish-economic-history/swedish-economic-history2/Structural-Problems-and-Reforms/>

Chasmar, J. (25. Únor 2019). *Sweden's former prime minister rips Bernie Sanders' Soviet Union praise*. Načteno z Washington Times: <https://www.washingtontimes.com/news/2019/feb/25/swedens-former-prime-minister-rips-bernie-sanders/>

Česká televize. (30. Říjen 2018). *Česká televize*. Načteno z [ceskatelevize.cz](https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2637323-verejne-finance-nejsou-dlouhodobe-udrzitelne-varuje-rozpocetova-rada): <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2637323-verejne-finance-nejsou-dlouhodobe-udrzitelne-varuje-rozpocetova-rada>

Joch, R. (10. Březen 2014). *Miloš Zeman kritický, pošetilý: Čechocentrismus a skandinávský model*. Načteno z Lidovky.cz: http://ceskapozice.lidovky.cz/forum/milos-zeman-kriticky-posetily-cechocentrismus-a-skandinavsky-model.A140301_231629_pozice_139245

Conniff, R. (Březen 2001). *Smithsonian*. Načteno z [Smithsonianmag.com](https://www.smithsonianmag.com/history/what-the-luddites-really-fought-against-264412/): <https://www.smithsonianmag.com/history/what-the-luddites-really-fought-against-264412/>

Global Innovation Index. (2018). Načteno z [globalinnovationindex.org](https://www.globalinnovationindex.org/gii-2018-report): <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2018-report>

Zitelman, R. (11. Listopad 2019). *Bernie Sanders Dreams Of ‘Scandinavian Socialism.’ The Only Problem? It Has Long Since Failed*. Načteno z Forbes: <https://www.forbes.com/sites/rainerzitelmann/2019/11/11/bernie-sanders-dreams-of-scandinavian-socialism-the-only-problem-it-has-long-since-failed/#6035bab66c5a>

17. Seznam tabulek

Tab.1 - Magický čtyřúhelník.....	8
Tab.2 - Průměrné hodnoty ek. ukazatelů magického čtyřúhelníku.....	22
Tab.3 - Průměrné hodnoty ek. ukazatelů magického čtyřúhelníku 1914 - 1931	24
Tab.4 - Průměrné hodnoty ek. ukazatelů magického čtyřúhelníku 1931 – 1949.....	28
Tab.5 - Průměrné hodnoty ek. ukazatelů magického čtyřúhelníku 1950 - 1973	32
Tab.6 - Průměrné hodnoty ek. ukazatelů magického čtyřúhelníku 1974 - 1983	35
Tab.7 - Průměrné hodnoty ek. ukazatelů magického čtyřúhelníku 1984 - 1993	39
Tab.8 - Průměrné hodnoty ek. ukazatelů magického čtyřúhelníku 1994 - 2007	44
Tab.9 - Průměrné hodnoty ek. ukazatelů magického čtyřúhelníku za celé období.....	46

18. Seznam grafů

Graf 1 - Vývoj reálného HDP na obyvatele v hodnotách USD z roku 2011.....	16
Graf 2 - Vývoj podílu zaměstnanosti podle průmyslových odvětví mezi lety 1850-2000.....	17
Graf 3 - Podíl vládních výdajů na HDP (1880 – 1931).....	22
Graf 4 - Magický čtyřúhelník s průměrnými hodnoty za období 1914-1931.....	24
Graf 5 - Meziroční růst HDP v letech 1928 - 1938 (%)	25
Graf 6 - Magický čtyřúhelník s průměrnými hodnoty za období 1932-1949.....	28
Graf 7 - Magický čtyřúhelník s průměrnými hodnoty za období 1950-1973.....	32
Graf 8 - Magický čtyřúhelník s průměrnými hodnoty za období 1950-1973.....	36
Graf 9 – Magický čtyřúhelník s průměrnými hodnoty za období 1984 - 1993	39
Graf 10 – Vývoj produktivity HDP na odpracovanou hodinu ve stálých cenách USD roku 2010 PPP.....	42
Graf 11 - Magický čtyřúhelník s průměrnými hodnoty za období 1994 - 2007	44

19. Seznam obrázků

Obr.1 - Švédsko (červeně) na mapě Evropy	15
Obr.2 - vývoj reálného HDP v cenách SEK z roku 1985 a podíl daní	31
Obr.3 - vývoj podílu sektorů na zaměstnanosti mezi lety 1945-1990.....	33

Obr.4 - Žebříček zemí OECD dle HDP na osobu PPP (% průměru)	37
---	----